

**NEĮGALIŲJŲ IR KITŲ VISUOMENĖS NARIŲ NUOMONĖS APKLAUSA, ĮVERTINANT
JUNGTINIŲ TAUTŲ NEĮGALIŲJŲ TEISIŲ KONVENCIJOS ĮGYVENDINIMO
EFEKTYVUMĄ LIETUVOJE**

Apklausos rezultatų ataskaita

Lietuvos neįgaliųjų draugija

Vilnius

2017

TURINYS

1. Įvadas.....	3
2. Respondentų sociodemografinės charakteristikos.....	5
3. Respondentų subjektyvus savo tolerancijos vertinimas ir sąlytis su neįgaliaisiais.....	9
4. Jungtinių tautų Neįgaliųjų teisių konvencijos įgyvendinimas.....	11
5. Neįgaliųjų padėtis ir galimybės įvairiose gyvenimo srityse.....	20
6. Neįgalių moterų bei vaikų padėtis ir galimybės įvairiose srityse.....	24
7. Neįgaliųjų laisvas judėjimas.....	29
8. Neįgaliųjų saviraiškos laisvė.....	33
9. Neįgaliųjų galimybė kurti šeimą ir susilaukti vaikų.....	33
10. Neįgaliųjų švietimo būklė ir prieinamumas Lietuvoje.....	34
11. Sveikatos priežiūros paslaugų kokybė ir prieinamumas neįgaliesiems.....	36
12. Neįgaliųjų galimybės dalyvauti darbo rinkoje.....	39
13. Neįgaliųjų galimybės dalyvauti politiniame ir visuomeniniame gyvenime.....	40
14. Neįgaliųjų galimybės dalyvauti kultūrinėje ir sporto srityse.....	42
15. Neįgaliųjų galimybes integruotis ir savarankiškai gyventi bendruomenėje.....	43
16. Išvados ir rekomendacijos.....	47

1. Įvadas

Lietuvos Respublikos Seimas 2010 m. gegužės mėn. ratifikavo Jungtinių tautų Neįgaliųjų teisių konvenciją (toliau – Konvencija). Šalis įsipareigojo užtikrinti Konvencijos nuostatų įgyvendinimą bei nustatyti periodiškumu teikti jos įgyvendinimo ataskaitas. Neįgaliųjų reikalų departamentas prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos (toliau – Departamentas), pasitelkdamas neįgaliuosius atstovaujančias organizacijas, atliko Lietuvos gyventojų/ neįgaliųjų nuomonės apklausą apie Konvencijoje įtvirtintų neįgaliųjų teisių įgyvendinimą (pagal Neįgaliųjų teisių konvencijos sritis).

Šis tyrimas siekė ištirti visuomenės ir neįgaliųjų nuomonę apie:

1. Konvencijos įgyvendinimą (Konvencijos žinomumas, neįgaliųjų teisių žinojimas ir pan.);
2. Neįgaliųjų padėtį ir galimybes įvairiose gyvenimo srityse (užimtumo, švietimo (įskaitant mokymąsi visą gyvenimą), sveikatos apsaugos, socialinės apsaugos, sporto ir kultūros srityse) tame tarpe įvertinant ar skiriasi mieste ir kaime gyvenančių neįgaliųjų padėtis;
3. Neįgaliųjų moterų bei vaikų padėtį ir galimybes užimtumo, švietimo (įskaitant mokymąsi visą gyvenimą), sveikatos apsaugos, socialinės apsaugos, sporto ir kultūros srityse;
4. Neįgaliųjų laisvą judėjimą šalies ribose ir už jos ribų;
5. Neįgaliųjų (išskiriant neįgalius vaikus) saviraiškos laisvę ir laisvę reikšti nuomonę, galimybes gauti informaciją;
6. Neįgaliųjų galimybę kurti šeimą ir susilaukti vaikų;
7. Neįgaliųjų švietimo būklę ir prieinamumą Lietuvoje;
8. Sveikatos priežiūros paslaugų kokybę ir prieinamumą neįgaliesiems;
9. Neįgaliųjų galimybes dalyvauti darbo rinkoje ir neįgaliesiems teikiamas pagalbos priemones;
10. Neįgaliųjų galimybes dalyvauti politiniame ir visuomeniniame gyvenime, įskaitant dalyvavimą rinkimuose;
11. Neįgaliųjų galimybes dalyvauti kultūriniame gyvenime, aktyvaus poilsio, laisvalaikio ir sporto srityse;
12. Neįgaliųjų galimybes integruotis ir savarankiškai gyventi bendruomenėje, nuomonę apie socialinės globos (institucines) įstaigas Lietuvoje.

Tyrimo tikslas: ištirti Lietuvos gyventojų ir neįgaliųjų nuomonę apie Konvencijoje įtvirtintų neįgaliųjų teisių įgyvendinimą pagal Neįgaliųjų teisių konvencijos sritis.

Tyrimo uždaviniai:

1. Išnagrinėti visuomenės ir neįgaliųjų nuomonę pagal 12 nustatytų Neįgaliųjų teisių konvencijos sričių;

2. Išanalizuoti, kokie sociodemografiniai ir nuostatų veiksniai daro įtaką nuomonei pagal 12 nustatytų Neįgaliųjų teisių konvencijos sričių;
3. Parengti išvadas ir rekomendacijas sprendimų priėmėjams, siekiant stebėti Neįgaliųjų teisių konvencijos įgyvendinimą.

Apklausiai atlikti buvo naudojama tiesioginio interviu būdas, naudojant iš anksto parengtus klausimynus, kuriuose interviuotojai fiksavo respondentų atsakymus. Respondentų atranka parengta taip, kad kiekvienas Lietuvos gyventojas turėtų vienodą tikimybę būti apklaustas. Apklausa atlikta 2017 m. rugpjūčio - rugsėjo mėn.

Apklaustos duomenys buvo gaunami iš respondentų, kurie atsitiktiniu būdu atrenkami į imtį, apimant didžiąją dalį Lietuvos regionų. Buvo planuojama apklausti ne mažiau kaip 1600 respondentų, iš kurių ne mažiau kaip 600 bus neįgalūs asmenys. Iš nurodyto apklausti neįgaliųjų skaičiaus planuota, kad 50 proc. respondentų sudarys fizinės negalios ir vidaus ligų atstovai, po 15 proc. – regos ir klausos negalios atstovai, 10 proc. – psichikos arba intelekto negalią turintys asmenys, likę 10 proc. – kitų negalių atstovai.

Apklaustos buvo atliekamos 29 Lietuvos miestuose ir miestų rajonuose: Akmenėje, Alytuje, Biržuose, Druskininkuose, Elektrėnuose, Garliavoje, Grigiškėse, Ignalinoje, Kaišiadoryse, Kalvarijoje, Kazlų Rūdoje, Kelmėje, Klaipėdoje, Kretingoje, Lazdijuose, Mažeikiuose, Pakruojyje, Panevėžyje, Prienuose, Radviliškyje, Rietave, Šiauliuose, Šilutėje, Tauragėje, Telšiuose, Ukmergėje, Utenoje, Vilniuje ir Zarasuose.

Apklausiai atlikti buvo pasitelkti Lietuvos neįgaliųjų draugijos asocijuoti nariai: Akmenės raj. neįgaliųjų draugija, Alytaus m. neįgaliųjų draugija, Alytaus raj. neįgaliųjų draugija, Biržų raj. neįgaliųjų draugija, Druskininkų savivaldybės neįgaliųjų draugija, Elektrėnų neįgaliųjų draugija, Garliavos neįgaliųjų draugija, Grigiškių neįgaliųjų draugija, Ignalinos raj. neįgaliųjų draugija, Kaišiadorių raj. neįgaliųjų draugija, Kalvarijos sav. neįgaliųjų draugija, Kazlų Rūdos sav. neįgaliųjų draugija, Kelmės raj. neįgaliųjų draugija, Klaipėdos m. neįgaliųjų draugija, Kretingos raj. neįgaliųjų draugija, Lazdijų raj. neįgaliųjų draugija, Mažeikių raj. neįgaliųjų draugija, Pakruojo raj. neįgaliųjų draugija, Panevėžio m. neįgaliųjų draugija, Prienų raj. neįgaliųjų draugija, Rietavo sav. neįgaliųjų draugija, Radviliškio raj. neįgaliųjų draugija, Šiaulių m. neįgaliųjų draugija, Šilutės raj. neįgaliųjų draugija, Tauragės raj. neįgaliųjų draugija, Telšių raj. neįgaliųjų draugija, Telšių neįgaliųjų ir neįgaliųjų pensininkų draugija, Ukmergės raj. neįgaliųjų draugija, Utenos raj. neįgaliųjų draugija, Vilniaus m. neįgaliųjų draugija, Zarasų raj. neįgaliųjų draugija.

Apklaustos rezultatų analizė buvo atliekama remiantis statistinių paklaidų lentele (žr. 1 lentelę). Pagal statistinių paklaidų lentelę, jei tam tikroje respondentų grupėje yra apie 100 respondentų, pavyzdžiui, su pradiniu išsilavinimu, tai jei 50 proc. iš jų atsako į klausimą „Taip, o 50 proc. – „ne“, tai pritaikius jų atsakymui statistinę paklaidą, atsakymo reikšmė patenka į intervalą nuo 40 iki 60 proc. Kuo respondentų grupėse daugiau respondentų, tuo statistinė paklaida mažėja. Ataskaitoje pateikiami tik statistiškai reikšmingi (kai $p < 0,01$) atsakymų skirtumai, lyginant dvi ar daugiau respondentų grupių.

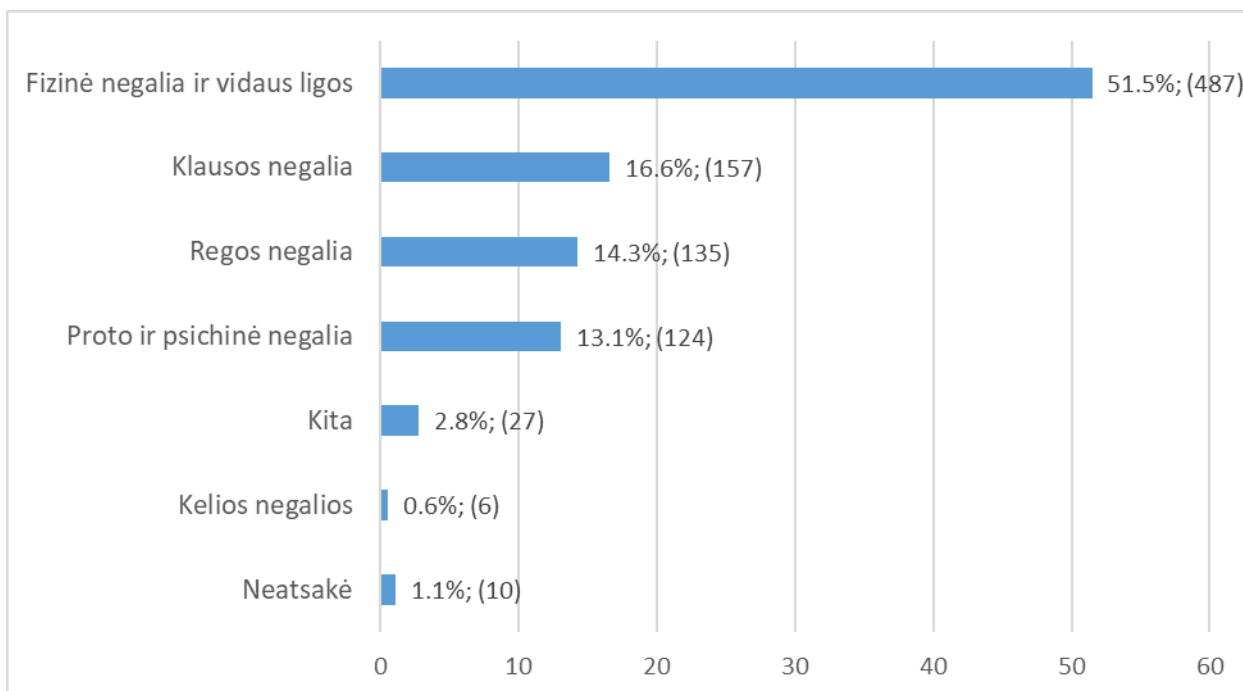
1 lentelė. Statistinių paklaidų, esant skirtingiems rezultatams, dydžiai.

N	%	%	%	%	%	%	%	%	%
	3	5	10	15	20	25	30	40	50
	97	95	90	85	80	75	70	60	50
100	3.4	4.4	6.0	7.1	8.0	8.7	9.2	9.8	10.0
200	2.4	3.1	4.2	5.0	5.7	6.1	6.5	6.9	7.1
300	2.0	2.5	3.5	4.1	4.6	5.0	5.3	5.7	5.8
400	1.7	2.2	3.0	3.6	4.0	4.3	4.6	4.9	5.0
500	1.5	1.9	2.7	3.2	3.6	3.9	4.1	4.4	4.5
750	1.2	1.6	2.2	2.6	2.9	3.2	3.3	3.6	3.7
1000	1.1	1.4	1.9	2.3	2.5	2.7	2.9	3.1	3.1

2. Respondentų sociodemografinės charakteristikos

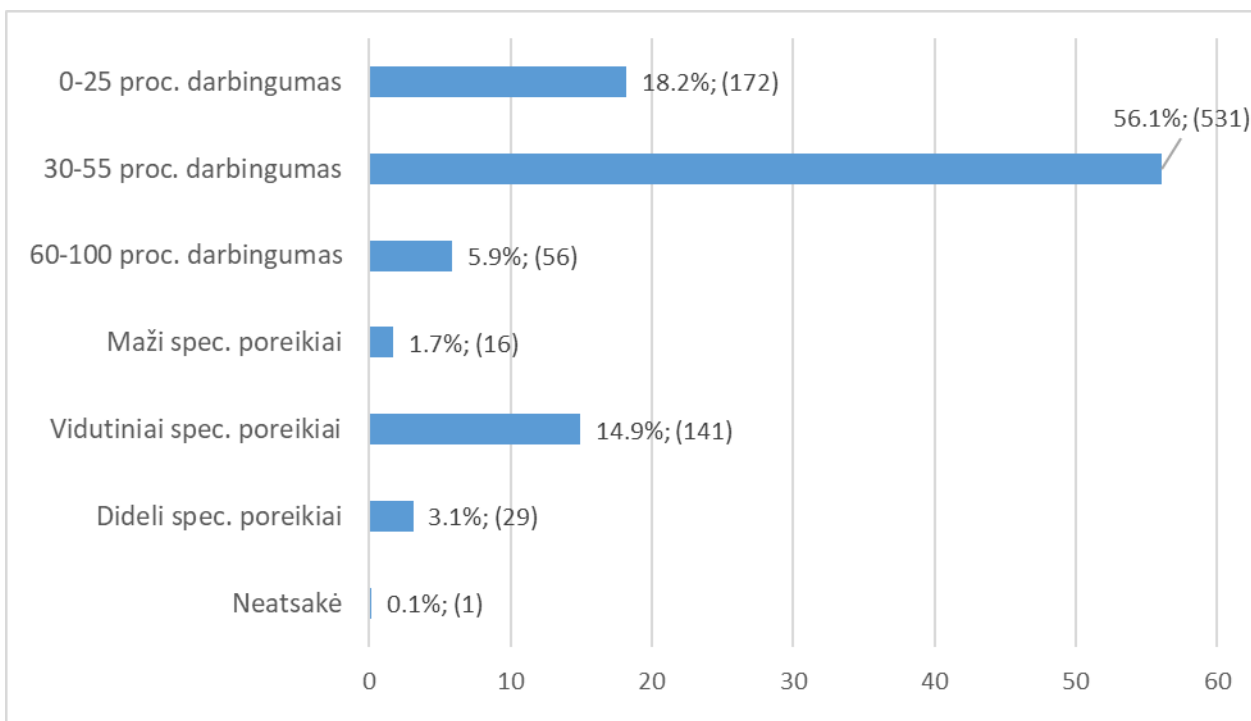
Apklausoje dalyvavo 1690 respondentų. Iš jų 946 (56 proc.) respondentai turi negalią, 744 (44 proc.) – neturi. Tarp respondentų, neturinčių negalios, 60 atsakiusių į šį klausimą (3,5 proc.) prižiūri vaiką ar suaugusį žmogų su negalia.

Žmonės, turintys negalią, pagal negalios tipą pasiskirto į penkias kategorijas: apie pusę respondentų turi fizinę negalią ir vidaus ligas (51,5 proc.), kiti turi klausos negalią (16,6 proc.), regos negalią (14,3 proc.), proto ir psichikos negalią (13,1 proc.) bei kitus negalavimus (2,8 proc.), tarp kurių paminėti onkologiniai susirgimai, diabetas, Parkinsono liga ir kiti susirgimai (žr. 1 pav.). Svarbu atkreipti dėmesį, kad buvo galima pasirinkti kelis variantus, tačiau tik 6 respondentai nurodė turintys kelias negalias, jie išskirti į atskirą kategoriją. Taip pat 10 respondentų, turinčių negalią, neatsakė į šį klausimą. Dėl per mažo šių grupių respondentų skaičiaus tolesnėje analizėje naudojamos tik 4 pagrindinės skaitlingiausios grupės.

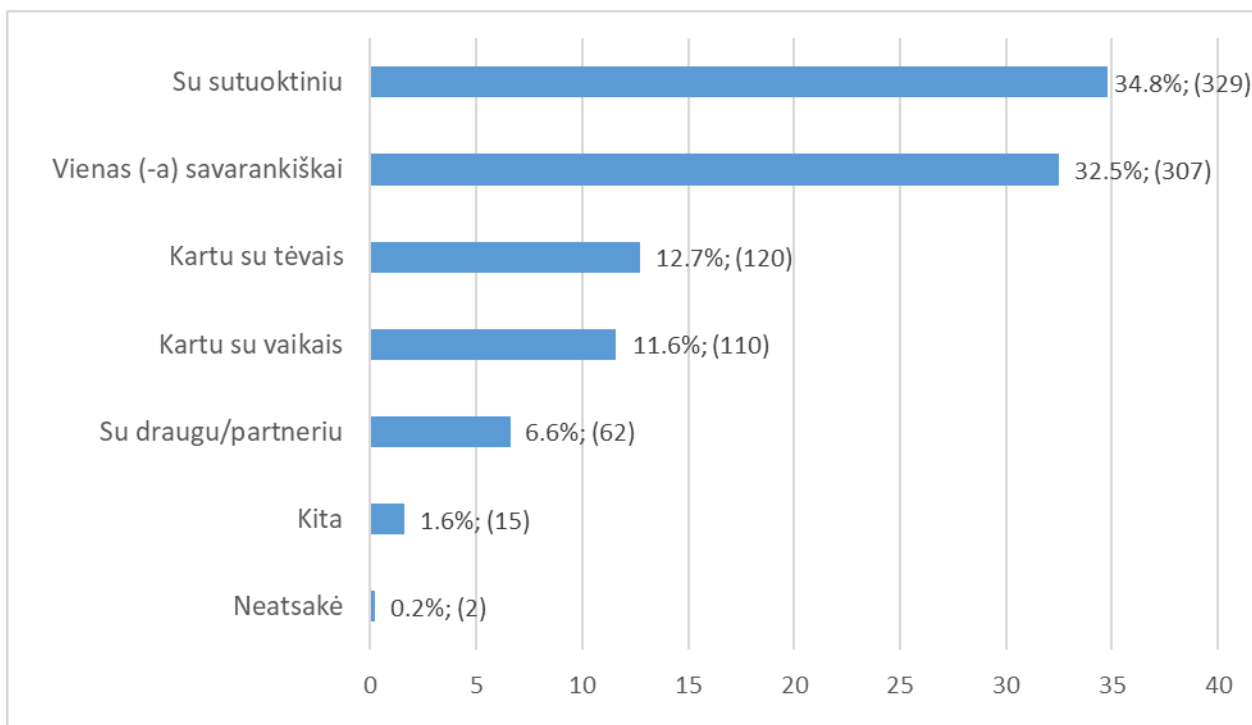
1 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal negalios tipą (N=946)

Darbingo amžiaus žmonių su negalia buvo klausiama apie jų darbingumo lygį, o pensijinio amžiaus – apie jų specialiųjų poreikių lygį. Iš 2 paveikslo matyti, kad 80 proc. respondentų, turinčių negalią, sudaro darbingi respondentai. Daugiausia respondentų turi 30-55 proc. darbingumą (56,1 proc.), 18,2 proc. turi 0-25 proc. darbingumą ir 5,9 proc. – 60-100 proc. darbingumą. Tarp pensijinio amžiaus respondentų, turinčių negalią, daugiausiai turi vidutinius specialiuosius poreikius (14,9 proc.).

2 pav. Neįgalumo/darbingumo/specialiųjų poreikių lygis (N=946)

Respondentai su negalia daugiausiai gyvena su sutuoktiniu (34,9 proc.) arba savarankiškai (32,5 proc.), mažiau respondentų gyvena su kitais artimaisiais (žr. 3 pav.). Tolesnėje analizėje naudojamos tik 4 pagrindinės, įtraukiančios daugiausia respondentų grupės: gyvenantys su sutuoktiniu, savarankiškai, su tėvais, su vaikais.

3 pav. Su kuo gyvena respondentai su negalia (N=946)

Turintys ir neturintys negalią respondentai pagal sociodemografines charakteristikas pasiskirsto gana tolygiai, tik turintys negalią respondentai yra vyresnio amžiaus (daugiau respondentų amžiaus grupėje virš 55 m.) ir turi žemesnį išsilavinimą (daugiau turi pradinį išsilavinimą ir mažiau – bakalauro ar magistro išsilavinimą) (žr. 2 lentelę).

2 lentelė. Turinčių ir neturinčių negalią respondentų pasiskirstymas pagal sociodemografines charakteristikas (N=1690)

	Turintys negalią		Neturintys negalios	
	%	N	%	N
Lytis				
Vyrai	36,2	342	30,6	228
Moterys	63,8	604	69,4	516
Amžius				
Iki 24 metų	2,7	25	6,7	50
Nuo 25 iki 34 metų	8,1	77	12,1	90
Nuo 35 iki 44 metų	11,4	108	17,1	127
Nuo 45 iki 54 metų	21,9	207	22,4	167
Virš 55 m.	55,9	529	41,7	310
Išsilavinimas				
Pradinis	11,1	105	3,2	24
Vidurinis	30,4	288	27,2	202

Profesinė kvalifikacija	28,0	265	25,9	193
Aukštesnysis koleginiis išsilavinimas	16,9	160	19,8	147
Bakalauro laipsnis	8,6	81	14,4	107
Magistro laipsnis	3,2	30	8,3	62
Kita	1,8	17	1,2	9
Gyvenamoji vietovė				
Didmiestis (Vilnius, Kaunas, Klaipėda, Šiauliai, Panevėžys, Alytus)	18,8	178	20,6	153
Miestas	49,1	464	42,6	317
Miestelis	15,3	145	19,2	143
Kaimas	16,8	159	17,6	131

3. Respondentų subjektyvus savo tolerancijos vertinimas ir sąlytis su neįgaliaisiais

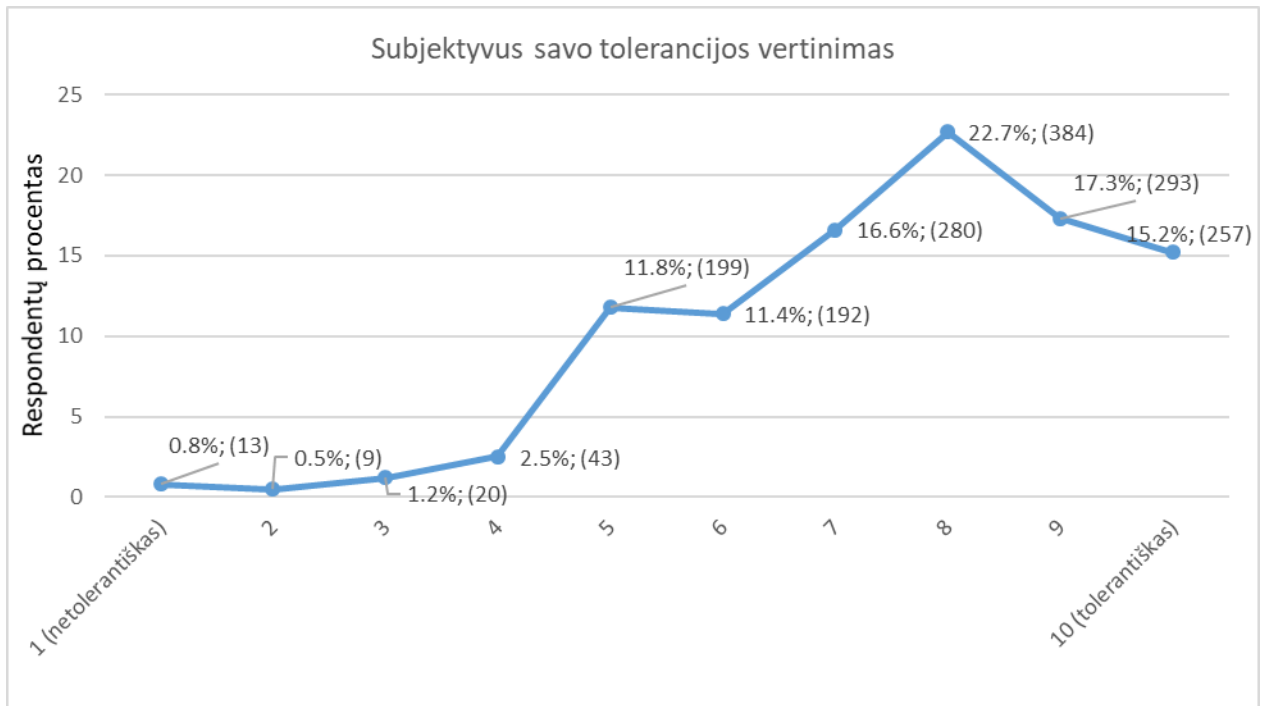
Be sociodemografinių charakteristikų respondentų nuomonei apie neįgaliųjų padėtį analizuoti svarbu žinoti, kiek jis/ji laiko save tolerantišku ir kiek yra gyvenime susidūrę su neįgaliaisiais, t.y. kokį sąlytį turi su neįgaliais žmonėmis. Subjektyvus savo tolerancijos suvokimas padeda atskleisti, ar save tolerantišku laikantis respondentas atitinkamai atsako į vertybinius klausimus, tokius kaip diskriminacijos, teisių pažeidžiamumo įvertinimas ir panašiai. Galima tikėtis, kad didesnės subjektyvios tolerancijos žmogus bus jautresnis, labiau atpažins diskriminaciją ir teisių pažeidimus nei laikantis save mažiau tolerantišku.

Sąlytis su neįgaliais žmonėmis svarbus respondento informuotumo ir patirties su neįgaliaisiais turėjimo aspektu. Galima tikėtis, kad turintis sąlytį su neįgaliaisiais bus labiau informuotas, turės nuomonę apie neįgaliųjų padėtį ir galimybes nei neturintis jokio sąlyčio su neįgaliais žmonėmis. Taip pat galima tikėtis, kad turintys sąlytį su neįgaliaisiais labiau atpažins diskriminaciją ir neįgaliųjų teisių pažeidimus.

Šiame tyrime yra du klausimai, paliečiantys šiuos aspektus. Pirmuoju klausimu buvo prašoma įvertinti, kiek respondentas pats yra tolerantiškas žmogus skalėje nuo 1 iki 10, kur „1“ reiškia netolerantiškas, o „10“ – tolerantiškas. Iš 4 paveikslo matyti, kad dauguma žmonių įvertino savo toleranciją 7-10 balais. Tolesnės analizės patogumui visi respondentų atsakymas buvo sugrupuoti į tris grupes. Pirmajai grupei priklauso respondentai, įvertinę savo toleranciją 1-4 balais. Tokių yra tik 5 proc. (85). Antrajai grupei priklauso respondentai, įvertinę savo toleranciją 5-6 balais. Tokių yra 23,1 proc. (391). Trečiajai grupei priklauso respondentai, įvertinę savo toleranciją 7-10 balų. Tokių yra 71,8 proc. (1214).

Jaunesni respondentai iki 34 m. amžiaus savo toleranciją įvertino šiek tiek didesniais balais (savo toleranciją 7-10 balų įvertino vidutiniškai 80,7 proc., 196), nei vyresni (atitinkamai – vidutiniškai 72,1 proc., 1018). Respondentai su aukštesniu koleginiu ir aukštesniu išsilavinimu savo toleranciją taip pat įvertino kiek didesniais balais (savo toleranciją 7-10 balų įvertino vidutiniškai 80,5 proc., 472), nei respondentai su žemesniu išsilavinimu (atitinkamai – vidutiniškai 65,3 proc., 722).

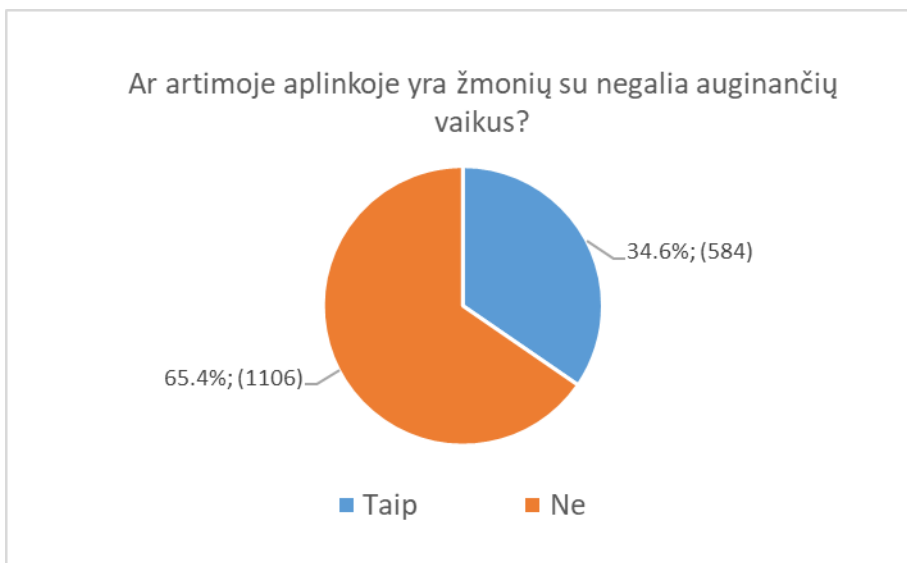
Neturintys negalios taip pat dažniau įvertino savo toleranciją aukštesniais balais (savo toleranciją 7-10 balų įvertino 75,9 proc., 565) nei turintys negalią respondentai (atitinkamai – 68,6 proc., 649), nors galima būtų tikėtis, kad žmonės, turintys negalią yra labiau tolerantiški. Su kitomis sociodemografinėmis charakteristikomis statistiškai reikšmingų koreliacijų nėra.

4 pav. Subjektyvus savo tolerancijos vertinimas (N=1690)

Sąlyčiui su neįgaliaisiais išsiaiškinti buvo skirtas antrasis klausimas, ar artimoje respondentų aplinkoje yra žmonių su negalia auginančių vaikus. Nors šis klausimas yra kiek per siauras, labiau tiktų bendresnis klausimas, ar artimoje aplinkoje yra neįgalių asmenų, tačiau jis taip pat padeda išsiaiškinti respondentų turimą patirtį su neįgaliais žmonėmis.

Trečdalis respondentų atsakė, kad tokių neįgalių žmonių, auginančių vaikus, artimoje aplinkoje turi, likę du trečdaliai – kad neturi (žr. 5 pav.). Moterys dažniau nei vyrai teigė, kad tokių neįgalių žmonių, auginančių vaikus artimoje aplinkoje yra. Taip pat respondentai, turintys negalią, dažniau, nei neturintys negalios, pritarė šiam teiginiui.

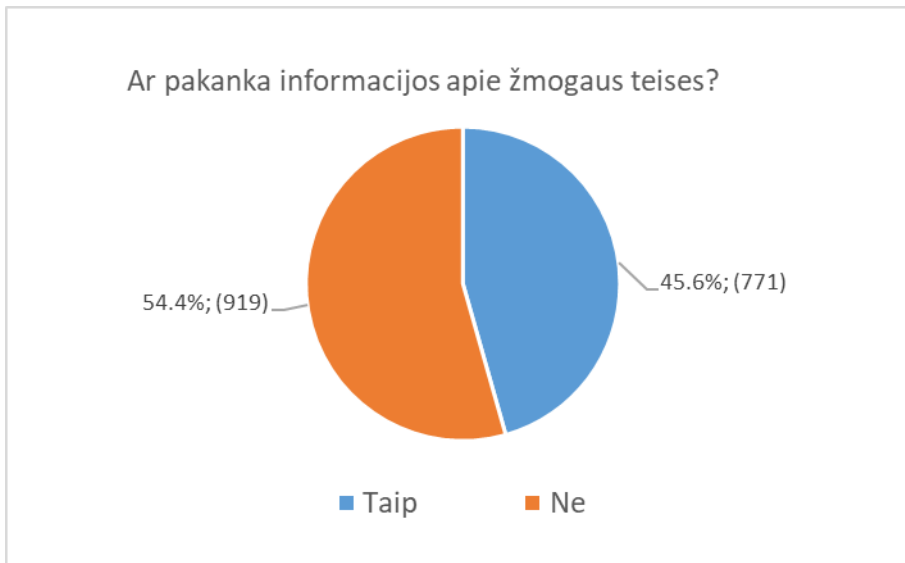

5 pav. Sąlyčio su neįgaliaisiais, auginančiais vaikus, turėjimas (N=1690)

Šios dvi respondentų charakteristikos kartu su sociodemografiniais veiksniais toliau bus naudojamos nuomonių apie neįgaliųjų padėtį ir galimybes įvairiose srityse analizėje, siekiant atskleisti šių charakteristikų daromą įtaką respondentų atsakymams.

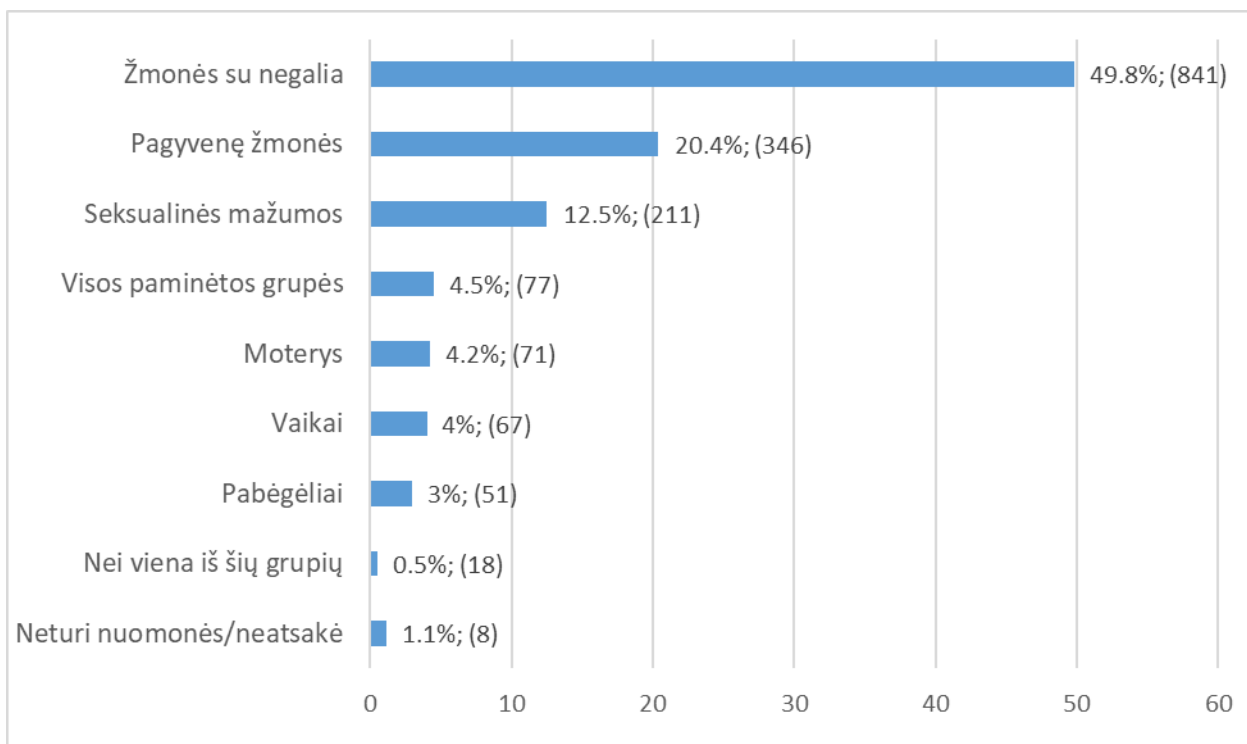
4. Jungtinių tautų Neįgaliųjų teisių konvencijos įgyvendinimas

Siekiant sužinoti visuomenės ir neįgaliųjų nuomonę apie Jungtinių tautų Neįgaliųjų teisių konvencijos įgyvendinimą, visiems respondentams buvo užduotas klausimas dėl informacijos apie žmogaus teises pakankamumą. Kiek daugiau nei pusė atsakiusiųjų teigė, kad informacijos nepakanka, likę – kad pakanka (žr. 6 pav.). Analizuojant atsakymus nerasta statistiškai reikšmingo skirtumo tarp turinčių skirtingas sociodemografines charakteristikas, bei tarp turinčių ar neturinčių negalią respondentų atsakymų.

6 pav. Informacijos apie žmogaus teises pakankamumas (N=1690)

Paklausti, ar kuri nors iš nurodytų socialinių grupių Lietuvoje susiduria su diskriminacija, žmogaus teisių pažeidimais, beveik pusė respondentų pamini žmones su negalia (49,8 proc.), kiti pamini pagyvenusius žmones (20,5 proc.) bei seksualines mažumas (12,5 proc.). Kitos socialinės grupės minimos daug rečiau (žr. 7 pav.). Tokiems tyrimo rezultatams gali daryti įtaką tai, kad anketa yra skirta nuomonėms apie neįgalių žmonių padėtį bei galimybės išsiaiškinti ir apie tai respondantai buvo iš anksto informuoti. Tad galima tikėtis, kad kiti tyrimai, įtraukiantys tokius klausimus, gali parodyti kiek kitokius rezultatus, pavyzdžiui, mažiau suvokiamą neįgalių ir pagyvenusių žmonių grupės diskriminaciją. Be to, tyrime dalyvavo daugiau neįgalių ir pagyvenusių žmonių, kurie gali būti labiau reflektuojantys savo grupės diskriminaciją.

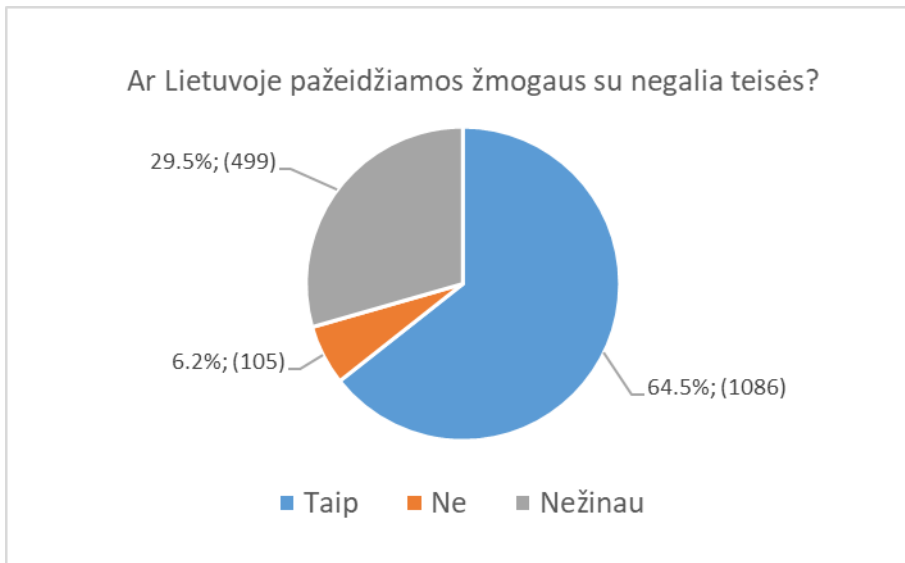

7 pav. Socialinės grupės Lietuvoje, susiduriančios su diskriminacija, žmogaus teisių pažeidimais (N=1690)

Respondentai su žemesniu nei bakalauro išsilavinimu dažniau minėjo žmones su negalia ir pagyvenusius asmenis kaip susiduriančius su diskriminacija, respondentai su aukštesniu išsilavinimu – šalia šių grupių, dažniau pamini ir seksualines mažumas. Su kitomis sociodemografinėmis charakteristikomis bei turinčių ar neturinčių negalią respondentų atsakymais statistiškai reikšmingų koreliacijų nėra.

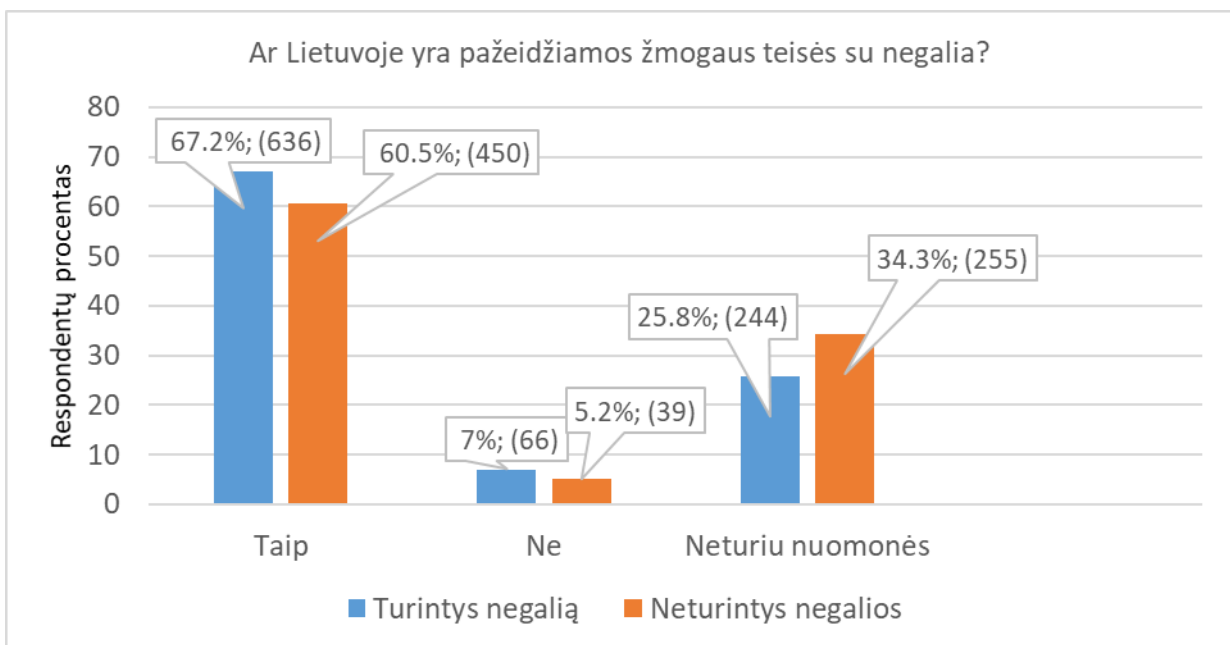
Į konkretų klausimą, ar Lietuvoje yra pažeidžiamos žmogaus su negalia teisės, 64,3 proc. atsakė teigiamai, 6,2 proc. atsakė neigiamai, o net 29, 5 proc. neturėjo nuomonės šiuo klausimu (žr. 8 pav.). Didelis neturinčių nuomonės respondentų procentas iš dalies gali atskleisti nesusimąstymą ir informacijos apie neįgaliųjų teisių pažeidimus trūkumą ir tuo trūkumu pagrįstą savo pozicijos šiuo klausimu neturėjimą.

Atsakymų į šį klausimą analizė pagal sociodemografines charakteristikas atskleidė, kad moterys, žmonės su aukštesniu nei vidurinis išsilavinimu bei gyvenantys didmiesčiuose ar miestuose yra labiau linkę pritarti, kad žmonių su negalia teisės Lietuvoje yra pažeidžiamos. Be to, respondentai, turintys sąlytį su neįgaliaisiais, t.y. turinčių artimoje aplinkoje neįgalių žmonių auginančių vaikus, taip pat dažniau, nei neturintys teigia, kad neįgalių žmonių teisės yra pažeidžiamos.

8 pav. Ar Lietuvoje pažeidžiamos žmogaus su negalia teisės? (N=1690)

Statistiškai reikšmingai skiriasi žmonių, turinčių ir neturinčių negalią, atsakymai: respondentai su negalia šiek tiek labiau linkę teigti, kad Lietuvoje pažeidžiamos žmogaus su negalia teisės, nei respondentai, neturintys negalios, kurie dažniau rinkosi atsakymą „neturiu nuomonės“ (žr. 9 pav.).

9 pav. Skirtumas tarp turinčių ir neturinčių negalią respondentų požiūrio į žmonių su negalia teisių pažeidžiamumą Lietuvoje (N=1690)

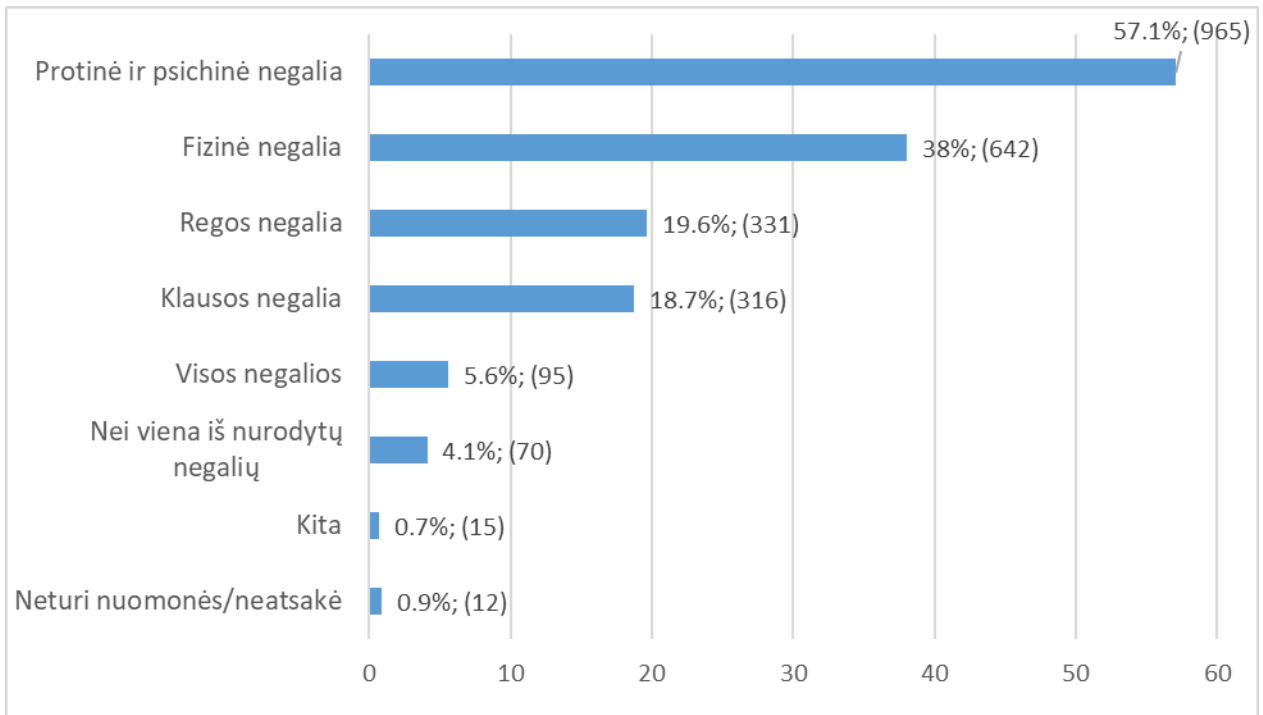
Taip pat savarankiškai gyvenantys ir neturintys šalia žmonių, galinčių palaikyti ar padėti spręsti iškilusias problemas, negalia turintys respondentai šiek tiek dažniau, nei gyvenantys su savo artimaisiais, pritarė, kad žmonių su negalia teisės Lietuvoje yra pažeidžiamos.

10 pav. Žmonių su negalia teisių pažeidimo lygis (N=1690)

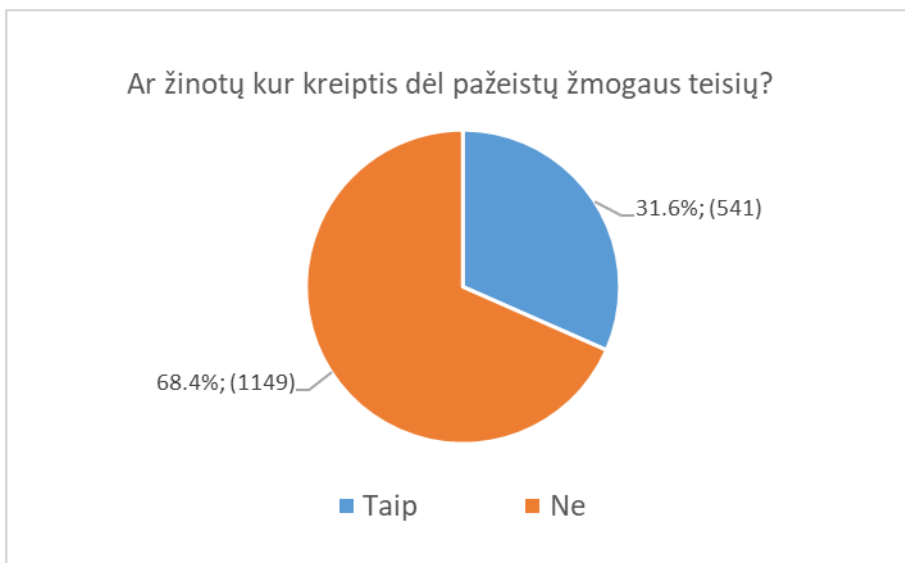
Paklaustus apie žmonių su negalia teisių pažeidimo lygį du trečdaliai (68,6 proc.) respondentų pasirinko vidurines 10 balų skalės, kur „1“ reiškia – labai pažeidžiamos teisės, o „10“ – visai nepažeidžiamos, reikšmes (žr. 10 pav.). Analizuojant atsakymus nerasta statistiškai reikšmingo skirtumo tarp turinčių skirtingas sociodemografinės charakteristikas, bei tarp turinčių ar neturinčių negalią respondentų atsakymų.

Labiausiai, respondentų nuomone, pažeidžiamos protinę, psichinę bei fizinę negalią turinčių žmonių teisės (atitinkamai 57,1 proc. ir 38 proc.) (žr. 11 pav.). Tarp „kita“ buvo paminėta: turintys kompleksinę negalią, priklauso nuo negalios lygio, senatvė ir pan.

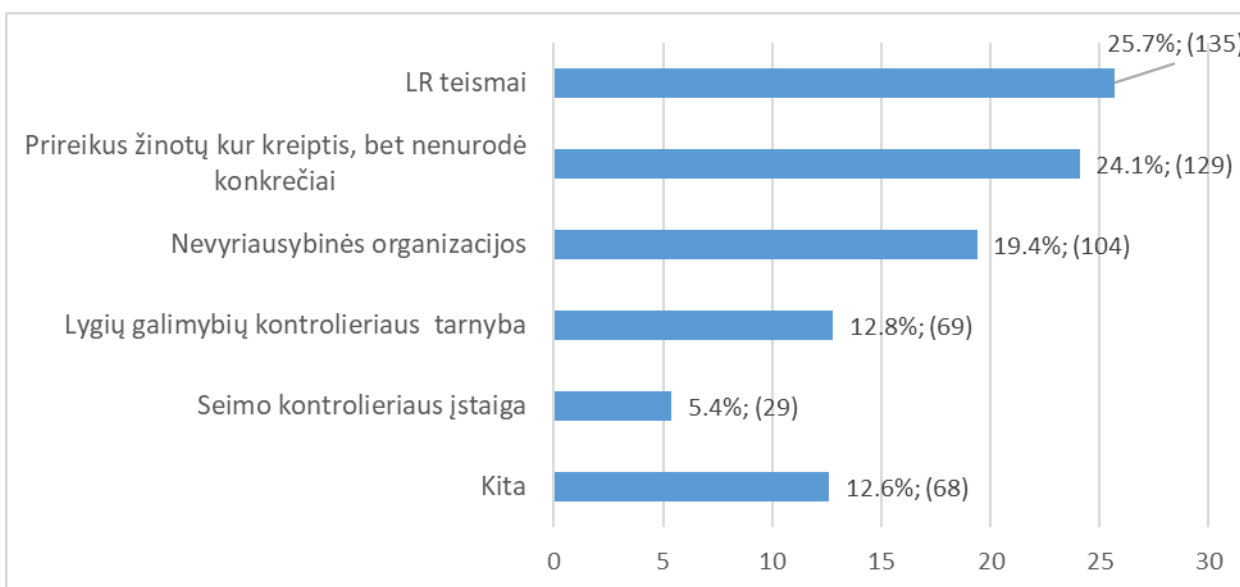
11 pav. Skirtingų žmonių su negalia teisių pažeidžiamumas Lietuvoje. Galimi keli atsakymai, suma viršija 100 proc.

Maždaug du trečdaliai (68,4 proc.; 1149) apklausos dalyvių nežinotų kur kreiptis dėl pažeistų žmogaus teisių (žr. 12 pav.). Tai atskleidžia, kad labai trūksta ne tik informacijos, ar pažeidžiamos neįgaliųjų teisės, bet ir kur reiktų kreiptis, jei neįgaliųjų teisės būtų pažeistos norint šias teises apginti.

12 pav. Ar žinotų kur kreiptis dėl pažeistų žmogaus teisių (N=1690)

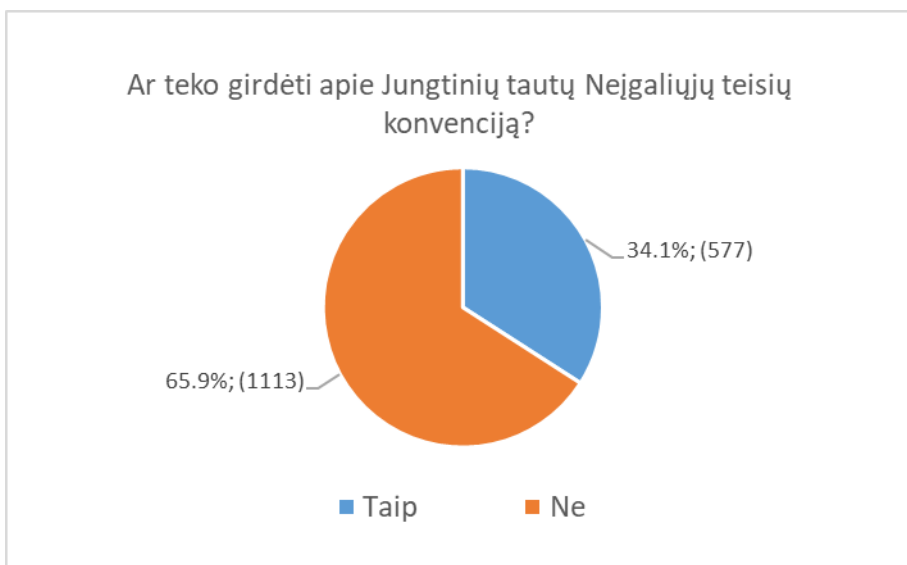
Tarp žinančių kur kreiptis, ketvirtadalis kreiptųsi į Lietuvos Respublikos teismus, penktadalis į nevyriausybinės organizacijas, rečiau į Lygių galimybių kontrolieriaus tarnybą ar Seimo kontrolieriaus tarnybą (žr. 13 pav.). Tarp „kita“ buvo paminėtos tokios institucijos: Europos žmonių teisių teismas Strasbūre, Socialinės apsaugos ir darbo ministerija, Valstybinė darbo inspekcija, ir kt.

13 pav. Institucijos, į kurias kreiptųsi dėl pažeistų žmogaus teisių (N=534)

Žinojimas, kur kreiptis dėl pažeistų žmogaus teisių priklauso nuo respondento išsilavinimo: su koleginiu aukštesniu ir aukštesniu išsilavinimu respondentai labiau žinotų kur kreiptis, palyginus su žemesnio išsilavinimo respondентаis. Statistiškai reikšmingo skirtumo tarp kitų sociodemografinių charakteristikų respondentų ar respondentų su negalia ar be negalios atsakymų į šį klausimą nėra.

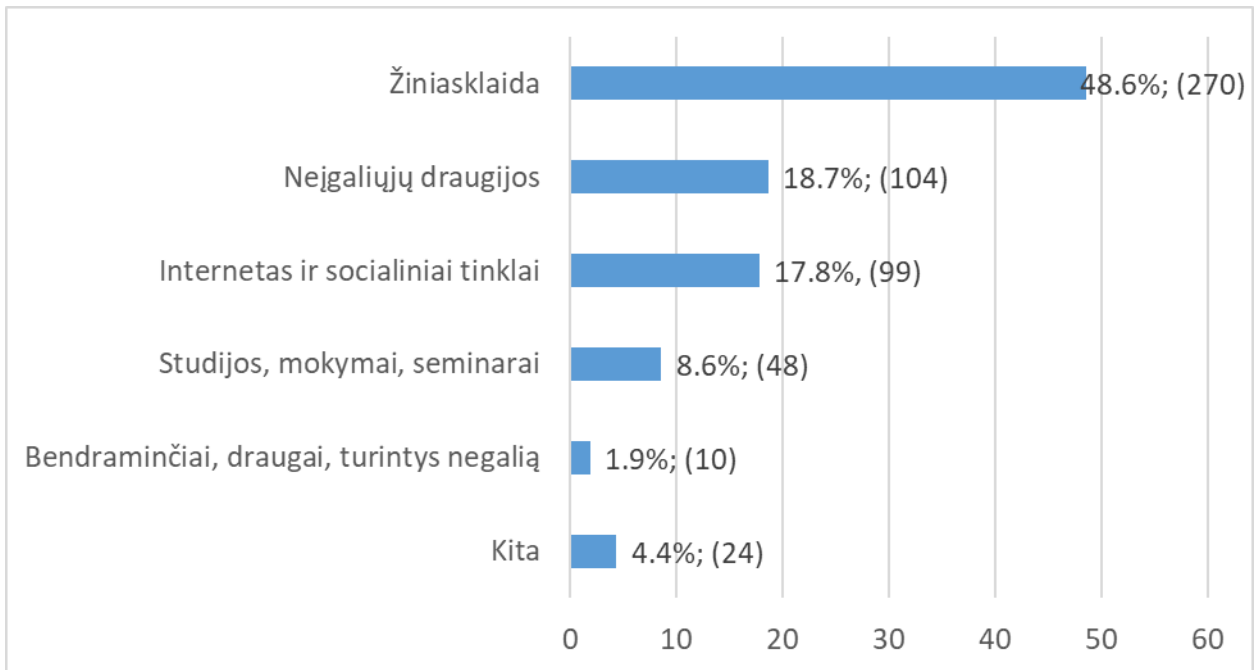
Beveik du trečdaliai respondentų nėra girdėję apie Jungtinių tautų Neįgaliųjų teisių konvenciją, likusiems respondentams yra tekę girdėti apie šį neįgalių teises nustatantį dokumentą (žr. 14 pav.).

14 pav. Jungtinių tautų Neįgaliųjų teisių konvencijos žinomumas (N=1690)

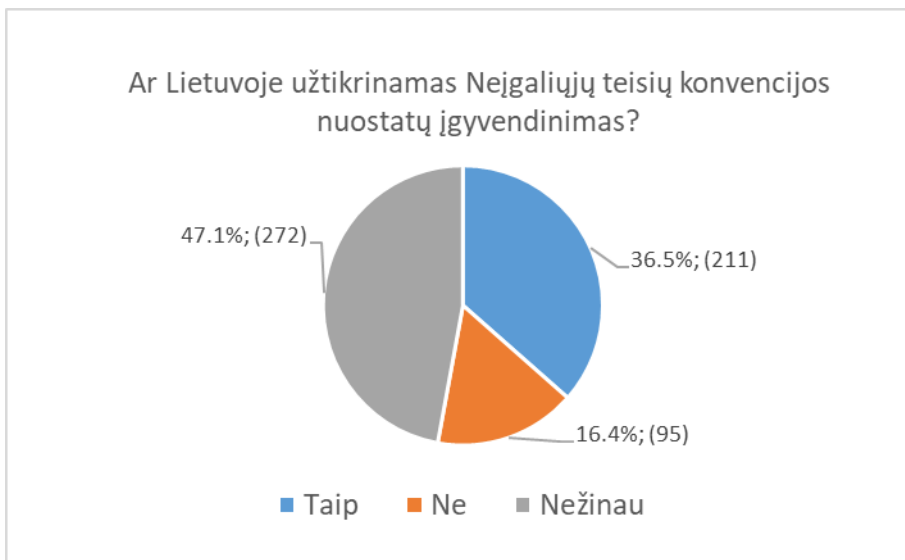
Turintys negalią respondentai dažniau teigė, kad yra girdėję apie šį dokumentą nei neturintys negalios (atitinkamai 62 proc. (358) ir 38 proc. (219)). Taip pat respondentai su viduriniu ir aukštesniuoju koleginiu išsilavinimu bei profesine kvalifikacija (kas dažniau būdinga žmonėms su negalia) dažniau teigė, kad yra girdėję apie šį dokumentą. Gyvenamoji vietovė yra paskutinė demografinė charakteristika, kuri rodo statistiškai reikšmingą ryšį: didmiesčių ir miestų gyventojai dažniau teigė, kad yra girdėję apie šį dokumentą, nei gyvenantys miesteliuose ar kaimuose. Tai leidžia teigti, kad pastarųjų vietovių gyventojai gauna mažiau informacijos apie Neįgaliųjų teisių konvenciją.

Siekiant sužinoti informacijos apie Neįgaliųjų teisių konvenciją šaltinius, buvo užduotas atviras klausimas, į kurį atsakė 555 (32,8 proc.) respondentai (žr. 15 pav.). Atsakymai buvo sugrupuoti į 6 pagrindines kategorijas: žiniasklaida, internetas bei socialiniai tinklai, neįgaliųjų draugijos, įvairūs mokymai, bendraminčiai ir kiti šaltiniai. Tarp kitų šaltinių buvo paminėta: renginiai, darbas su neįgaliaisiais, socialiniai darbuotojai ir pan. Beveik pusė atsakiusiųjų (48,6 proc.) apie Neįgaliųjų teisių konvenciją sužinojo iš žiniasklaidos (TV, radijo, spaudos), kiti neįgaliųjų draugijose (18,7 proc.) ar iš interneto ir socialinių tinklų (17,8 proc.), mažiau iš studijų, mokymų ar seminarų bei bendraminčių ir draugų su negalia.

15 pav. Žinių apie Neįgaliųjų teisių konvenciją šaltiniai (N=555)

Vyrai dažniau teigė, kad sužinojo apie Neįgaliųjų teisių konvenciją iš žiniasklaidos, moterys – iš neįgaliųjų draugijų. Miestelių ir kaimų gyventojai dažniau sužinojo iš žiniasklaidos, didmiesčių ir miestų gyventojai – iš įvairių mokymų, studijų ir pan. Statistiškai reikšmingo skirtumo tarp kitų sociodemografinių charakteristikų respondentų ar respondentų su negalia ar be negalios atsakymų į šį klausimą nėra.

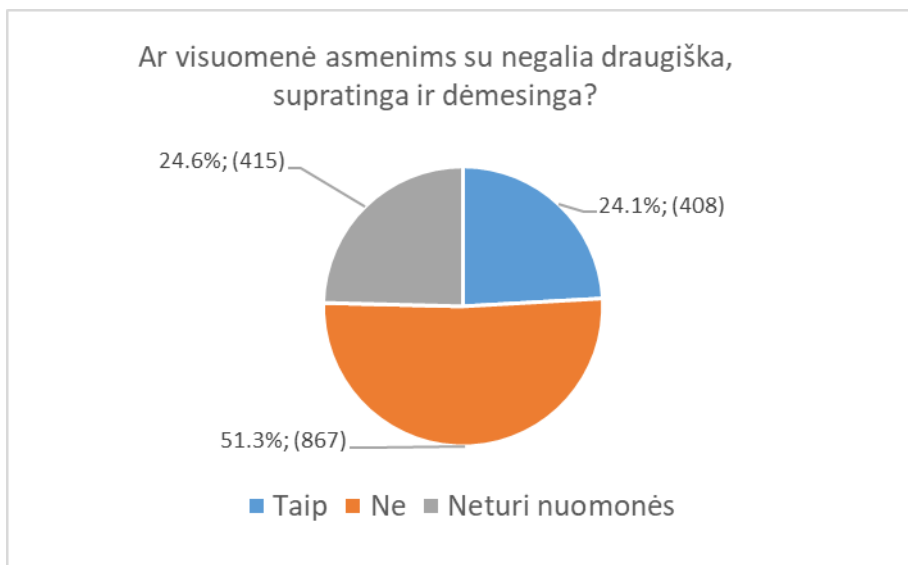
16 pav. Visuomenės ir neįgaliųjų nuomonė apie Neįgaliųjų teisių konvencijos nuostatų įgyvendinimo užtikrinimą (N=578)

Į klausimą, ar Lietuvoje užtikrinamas Neįgaliųjų teisių konvencijos nuostatų įgyvendinimas, atsakė 578 (34,2 proc.) visų apklaustųjų (žr. 16 pav.). Iš atsakiusių 36,5 proc. teigė, kad Neįgaliųjų teisių konvencijos nuostatų įgyvendinimas nėra užtikrinamas, 16,4 – kad yra užtikrinamas ir net pusė (47,1 proc.), kad nežino. Šie rezultatai nėra netikėti, nes jei gyventojai nežino apie Neįgaliųjų teisių konvenciją ir joje nustatytas neįgaliųjų teises, nežino ar tos teisės yra pažeidžiamos, tai nežino ir apie šio dokumento nuostatų įgyvendinimą.

Darbingo amžiaus neįgalieji beveik dvigubai dažniau, nei pensijinio amžiaus neįgalieji, teigė, kad Neįgaliųjų teisių konvencijos nuostatų įgyvendinimas nėra užtikrinamas, kai pensijinio amžiaus neįgalieji dažniau atsakė nežinantys, ar šio dokumento nuostatos yra užtikrinamos. Statistiškai reikšmingo skirtumo tarp kitų sociodemografinių charakteristikų respondentų ar respondentų su negalia ar be negalios atsakymų į šį klausimą nėra. Tai atskleidžia, kad apie Neįgaliųjų teisių konvencijos nuostatų užtikrinimo įgyvendinimą nežino tiek neįgalieji, tiek negalios neturintys, skirtingo amžiaus ir išsilavinimo, gyvenantys tiek miestuose, tiek kaimuose respondentai.

5. Neįgaliųjų padėtis ir galimybės įvairiose gyvenimo srityse

Siekiant ištirti respondentų nuomonę apie visuomenės požiūrį į asmenis su negalia buvo klausama ar visuomenė šiems asmenims yra draugiška, supratinga ir dėmesinga. Apie pusę respondentų (51,3 proc.) teigia, kad neįgalieji vis dar sulaukia daug netinkamo aplinkinių dėmesio, replikų, diskriminacijos, 24,1 proc. teigia, kad visuomenė tapo tolerantiška, paslaugi ir supratinga, likę 24,6 proc. neturi nuomonės šiuo klausimu (žr. 17 pav.).

17 pav. Ar visuomenė asmenims su negalia draugiška, supratinga ir dėmesinga?(N=1690)

Vyresni nei 25 m. amžiaus respondentai dažniau mano, kad visuomenė yra vis dar nedraugiška neįgaliesiems. Respondentai, kurie savo toleranciją įvertino 7-10 balų, bei turintys sąlytį su neįgaliaisiais taip pat dažniau pritaria, kad visuomenė vis dar nedraugiška neįgaliesiems. Statistiškai reikšmingo skirtumo tarp kitų sociodemografinių charakteristikų respondentų ar respondentų su negalia ar be negalios atsakymų į šį klausimą nėra.

Respondentų, kurie pasisakė, kad visuomenė vis dar nedraugiška neįgaliesiems, atvirame klausime buvo prašoma įvardinti, kuriose srityse visuomenė vis dar nedraugiška ir nesupratinga žmonėms su negalia. Daugiausia buvo pateiktas atsakymas, kad visuomenė nedraugiška visose srityse (382 paminėjimai), toliau pateikti atsakymai pagal paminėjimo dažnumą: darbo aplinka (107), mokslo įstaigos (79), medicinos sritis (75), kultūros sritis (63), komunikacija, bendravimas (57), viešas transportas (56), fizinės kliūtys (41), kirpyklos, parduotuvės, maitinimo įstaigos (36), sporto sritis (21), valdžios institucijos (18), kelionės, išvykos (11).

Toliau analizuojant visuomenės ir neįgaliųjų nuomonę apie neįgaliųjų padėtį ir galimybes įvairiose gyvenimo srityse, respondentų buvo klausiama apie sudarytas galimybes dalyvauti užimtumo, švietimo, sveikatos apsaugos, socialinės apsaugos, sporto ir kultūros srityse (žr. 3 lentelę). Apie du trečdalius respondentų teigia, kad neįgalūs asmenys turi galimybę dalyvauti sporto (77,2 proc.) ir kultūros (69,3 proc.) renginiuose, bendrojo ugdymo švietimo sistemoje (73,7 proc.) ir darbo rinkoje (65 proc.). Daugiausia respondentų nesutinka, kad neįgaliesiems užtikrinama tinkamai prieinama aplinka patekti į kultūros, sporto ir laisvalaikio renginius (36,8 proc.) ir užtikrinamos kokybiškos medicininės ir/arba reabilitacijos paslaugos (36,4 proc.). Labiausiai nežinoma apie tai, ar neįgaliesiems asmenims, dėl atsiradusio neįgalumo, sukurtos persikvalifikavimo ir mokymosi galimybės (33,1 proc.) bei apie tai, ar neįgaliesiems asmenims sudaromos galimybės gilinti žinias apie sveiką gyvenseną, ligų ir traumų išvengimo galimybes (32,3 proc.).

3 lentelė. Visų respondentų požiūris į neįgaliųjų galimybes įvairiose gyvenimo srityse (N=1690)

	Taip		Ne		Neturiu nuomonės	
	%	N	%	N	%	N
1. Ar neįgalūs asmenys turi galimybę dalyvauti darbo rinkoje	65	1098	19,8	334	15,2	258
2. Ar neįgalūs asmenys turi galimybę dalyvauti bendrojo ugdymo švietimo sistemoje	73,7	1246	11,4	192	14,9	252
3. Ar neįgaliesiems asmenims, dėl atsiradusio neįgalumo, sukurtos persikvalifikavimo ir mokymosi galimybės	41,8	707	25,1	424	33,1	559

4. Ar neįgalūs asmenys turi galimybę dalyvauti sporto renginiuose	77,2	1305	9,8	165	13	220
5. Ar neįgalūs asmenys turi galimybę aktyviai dalyvauti kultūros renginiuose	69,3	1171	14,3	242	16,4	277
6. Ar skatinamas neįgalių asmenų meninis ir kultūrinis ugdymas	59,5	1006	16,6	280	23,9	404
7. Ar neįgaliems asmenims prieinamos odontologinės priežiūros paslaugos	58,1	982	20	338	21,9	370
8. Ar neįgaliems asmenims užtikrinamos kokybiškas medicininės ir/arba reabilitacijos paslaugas	37,5	633	36,4	616	26,1	441
9. Ar neįgaliems asmenims sudaromos galimybės gilinti žinias apie sveiką gyvenimą, ligų ir traumų išvengimo galimybes	44,8	757	22,9	387	32,3	546
10. Ar neįgaliems asmenims sudarytos sąlygos ir galimybės įsitraukti į visuomenės gyvenimą	56,1	948	20,7	349	23,3	393
11. Ar neįgaliems asmenims užtikrinama tinkamai prieinama aplinka patekti į kultūros, sporto ir laisvalaikio renginius	38,5	650	36,8	622	24,7	418

Didelę įtaką kai kuriems požiūriams daro negalios turėjimas, nes respondentai, turintys negalią, dažniau teigia, kad neįgaliems asmenims, dėl atsiradusio neįgalumo, yra sukurtos persikvalifikavimo ir mokymosi galimybės: su šiuo teiginiu sutinka 45,5 proc. (430) respondentų, turinčių negalią ir 37,2 proc. (277) respondentų, neturinčių negalios. Be to, respondentai, neturintys negalios, dažniau neturi nuomonės šiuo klausimu.

Respondentai, turintys negalią taip pat dažniau sutinka, kad yra skatinamas neįgalių asmenų meninis ir kultūrinis ugdymas, sudaromos galimybės gilinti žinias apie sveiką gyvenimą, ligų ir traumų išvengimo galimybes, sudaromos sąlygos ir galimybės įsitraukti į visuomenės gyvenimą, užtikrinama tinkamai prieinama aplinka patekti į kultūros, sporto ir laisvalaikio renginius. Respondentai, neturintys negalios, dažniau nepritaria šiems teiginiais arba neturi nuomonės. Tai atskleidžia, kad Lietuvos gyventojai, neturintys negalios, neturi pakankamai informacijos apie neįgaliųjų padėtį įvairiuose gyvenimo srityse ir/arba nesusimąsto apie tai. Vienintelė atvirkštinė tendencija pastebima tik odontologinės priežiūros paslaugų atveju, kai respondentai, turintys negalią dažniau teigia, kad neįgaliems asmenims nėra prieinamos odontologinės priežiūros paslaugos.

Kitas svarbus veiksnys, darantis įtaką aptariamiems požiūriams yra respondento negalios tipas. Siekiant gauti tikslesnius duomenis buvo analizuojami tik keturių pagrindinių negalios tipų – fizinės, klausos, regos, proto ir psichinės – respondentų atsakymai (N=903). Respondentai su klausos, proto ir psichine negalia mažiau pritaria teiginiiui, kad neįgalūs asmenys turi galimybę dalyvauti bendrojo ugdymo švietimo sistemoje (žr. 4 lentelę).

4 lentelė. Skirtingų negalios tipų respondentų požiūris į galimybę dalyvauti bendrojo ugdymo švietimo sistemoje (N=903)

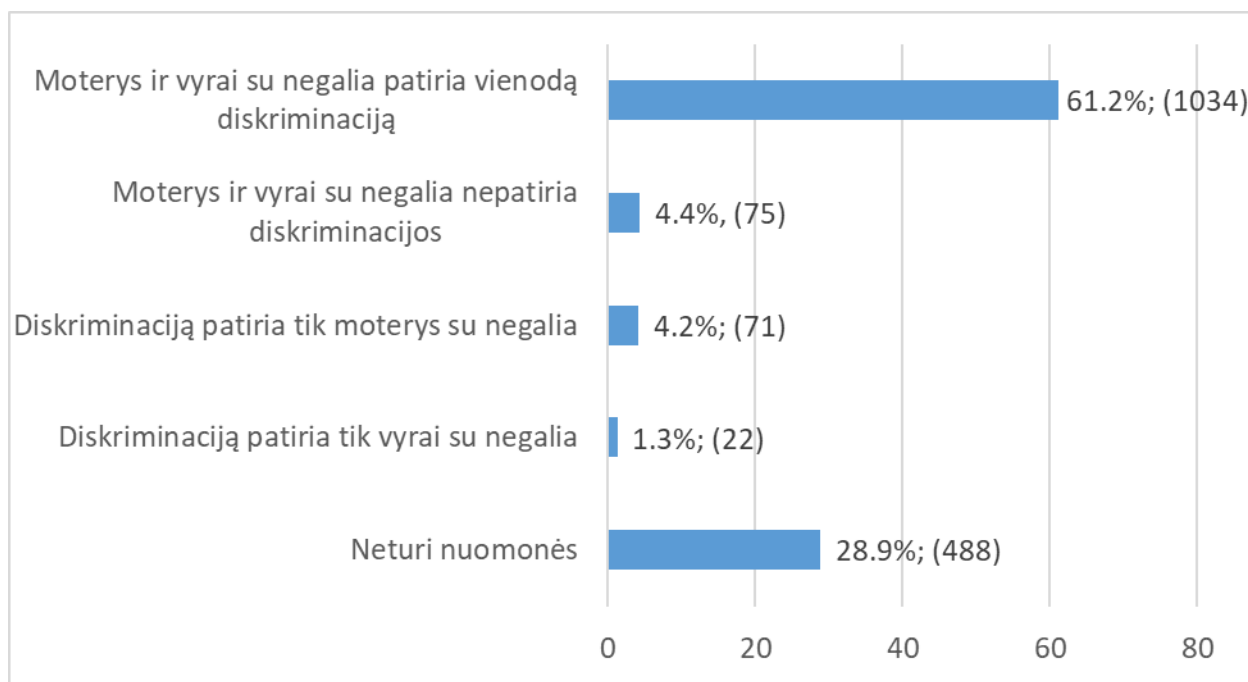
Ar neįgalūs asmenys turi galimybę dalyvauti bendrojo ugdymo švietimo sistemoje?	Fizinė negalia		Klausos negalia		Regos negalia		Proto ir psichinė negalia	
	%	N	%	N	%	N	%	N
Taip	77,6	378	67,4	91	78,3	123	62,9	78
Ne	10,1	49	17,0	23	11,5	18	12,9	16
Neturiu nuomonės	12,3	60	15,6	21	10,2	16	24,2	30

Respondentai, turintys regos negalia, mažiau, nei respondentai, turintys kitas negalias, pritaria, kad neįgaliesiems asmenims užtikrinamos kokybiškos medicininės ir/arba reabilitacijos paslaugas. Respondentai, turintys klausos, proto ir psichinę negalias, mažiau nei turintys fizinę negalia, sutinka su teiginiais, kad neįgaliesiems asmenims sudaromos galimybės gilinti žinias apie sveiką gyvenseną, ligų ir traumų išvengimo galimybes bei sąlygos ir galimybės įsitraukti į visuomenės gyvenimą. Tai atskleidžia skirtingai suvokiamą švietimo, sveikatos bei žinių suteikimo paslaugų prieinamumą bei sąlygas integruotis į visuomenę skirtingų negalios tipų žmonėms, ypač turintiems klausos, proto ir psichinę negalias.

Analizuojant, kokie sociodemografiniai veiksniai daro įtaką šiems požiūriams išryškėjo kelios tendencijos: 1) respondentų lytis ir gyvenamoji vieta nėra statistiškai reikšmingi veiksniai, 2) keliems iš šių požiūrių daro įtaką respondentų išsilavinimas ir amžius. Kuo aukštesnis išsilavinimas, pradedant aukštesniu kolegiu išsilavinimu, tuo dažniau respondentai sutinka, kad neįgalūs asmenys turi galimybę dalyvauti darbo rinkoje, bendrojo ugdymo švietimo sistemoje, sporto bei kultūros renginiuose. Respondentai su žemesniu išsilavinimu dažniau nepritaria šiems teiginiais arba neturi nuomonės. Vyresni nei 35 m. amžiaus respondentai šiek tiek dažniau teigia, kad yra skatinamas neįgalių asmenų meninis ir kultūrinis ugdymas, o jaunesni dažniau nepritaria šiam teiginiiui arba neturi nuomonės. Vyresni nei 45 m. amžiaus respondentai dažniau pritaria, kad neįgaliesiems asmenims sudaromos galimybės gilinti žinias apie sveiką gyvenseną, ligų ir traumų išvengimo galimybes, jaunesni pritaria mažiau arba neturi nuomonės.

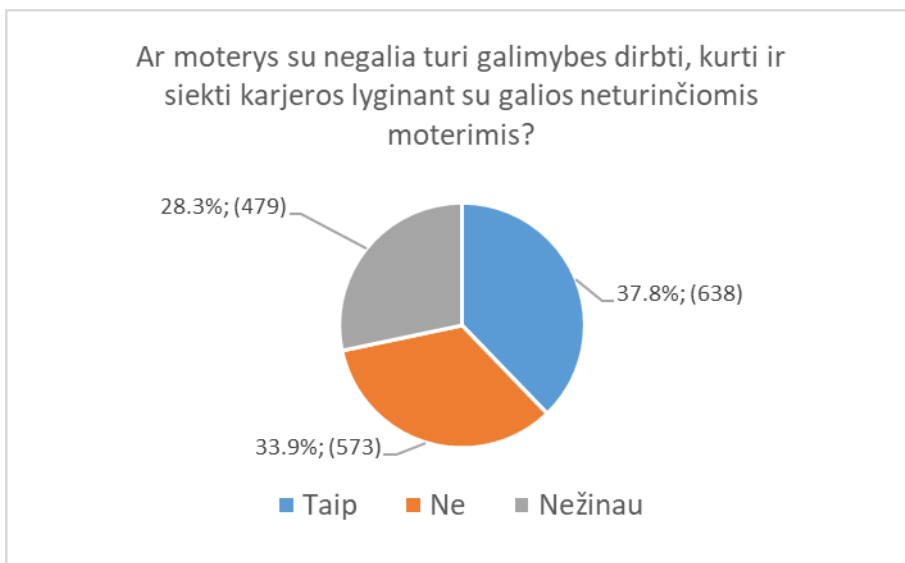
6. Neįgalių moterų bei vaikų padėtis ir galimybės įvairiose srityse

Siekiant išsiaiškinti visuomenės ir neįgaliųjų nuomonę apie neįgalių moterų padėtį ir galimybes įvairiose gyvenimo srityse, buvo užduoti keli klausimai apie jų diskriminacijos suvokimą bei galimybes užimtumo, švietimo, sveikatos apsaugos, socialinės apsaugos, sporto ir kultūros srityse. Apie du trečdalius respondentų (61,2 proc.) pritaria teiginiui, kad moterys ir vyrai su negalia patiria vienodą diskriminaciją, 28,9 proc. respondentų neturi nuomonės šiuo klausimu.

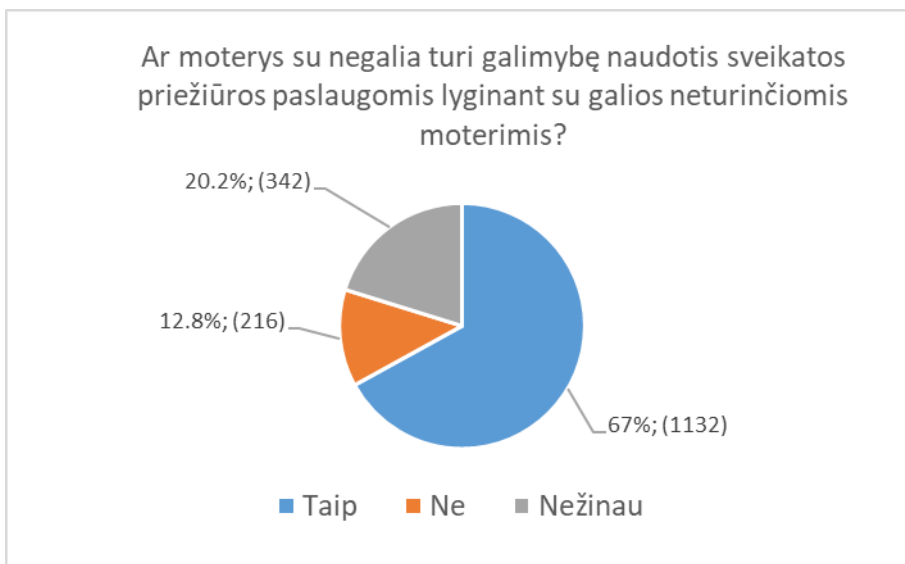
18 pav. Ar moterys ir vyrai su negalia patiria skirtingą diskriminaciją?(N=1690)

Tačiau paprašius palyginti, ar moterys su negalia turi vienodas galimybes dirbti, kurti ir siekti karjeros lyginant su negalios neturinčiomis moterimis, vienas trečdalis (33,9 proc.) respondentų teigia, kad neturi vienodų galimybių (žr. 19 pav.). Moterys šiek tiek dažniau nei vyrai teigia, kad moterys su negalia neturi tokių galimybių dirbti, kurti ir siekti karjeros, kokias turi neturinčios negalios moterys, vyrai dažniau neturi nuomonės šiuo klausimu. Panašiai respondentai su aukštesniu koleginio ir aukštesniu išsilavinimu dažniau neigia lygias galimybes, nei su žemesniu išsilavinimu respondentai, kurie dažniau neturi nuomonės. Be to, respondentai, neturintys sąlyčio su neįgaliaisiais, dažniau nei turintys, neturi nuomonės šiuo klausimu. Statistiškai reikšmingo skirtumo tarp kitų sociodemografinių charakteristikų respondentų atsakymų į šį klausimą nėra.

19 pav. Požiūris į turinčių ir neturinčių negalią moterų galimybes dirbti, kurti ir siekti karjeros (N=1690)

Lyginant turinčias ir neturinčias negalią moteris mažiau suvokiama nelygybė naudotis sveikatos priežiūros (ginekologo, stomatologo, psichologo) paslaugomis atžvilgiu: du trečdaliai respondentų teigia, kad neįgalios moterys turi tokias pačias galimybes, kaip ir neturinčios negalios moterys, penktadalis respondentų neturi nuomonės šiuo klausimu (žr. 20 pav.).

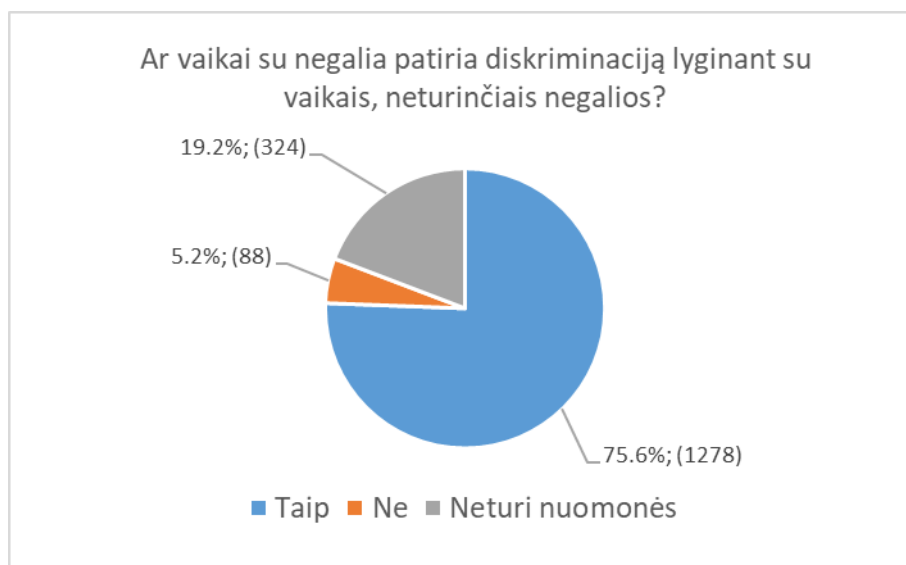

20 pav. Požiūris į turinčių ir neturinčių negalią moterų galimybę naudotis sveikatos priežiūros paslaugomis (N=1690)

Palyginus vyrų ir moterų atsakymus matyti, kad moterys dažniau nei vyrai sutinka, kad turinčių ir neturinčių negalią galimybės naudotis sveikatos priežiūros paslaugomis yra panašios, o vyrai dažniau neturi nuomonės šiuo klausimu. Statistiškai reikšmingo skirtumo tarp kitų sociodemografinių charakteristikų respondentų atsakymų į šį klausimą nėra.

Siekiant išsiaiškinti visuomenės ir neįgaliųjų nuomonę apie neįgalių vaikų padėties ir galimybių įvairiose gyvenimo srityse, visų pirma buvo užduotas klausimas apie jų diskriminaciją, palyginus su vaikais, neturinčiais negalios. Daugiau nei du trečdaliai respondentų (75,6 proc.) teigia, kad vaikai su negalia patiria diskriminaciją lyginant su vaikais, neturinčiais negalios (žr. 21 pav.). Tai du kartus daugiau, nei neįgalių moterų atveju, kas rodo, kad respondentai žymiai jautriau reaguoja į neįgalių vaikų diskriminaciją.

Respondentai su aukštesniu kolegiu ir aukštesniu išsilavinimu dažniau teigia, kad vaikai su negalia labiau patiria diskriminaciją. Taip pat respondentai, kurių artimoje aplinkoje yra žmonių su negalia auginančių vaikus, labiau pritaria, kad vaikai su negalia labiau patiria diskriminaciją. Statistiškai reikšmingo skirtumo tarp kitų sociodemografinių charakteristikų respondentų ar respondentų su negalia ar be negalios atsakymų į šį klausimą nėra.

21 pav. Požiūris į vaikų su negalia diskriminaciją lyginant su vaikais, neturinčiais negalios (N=1690)

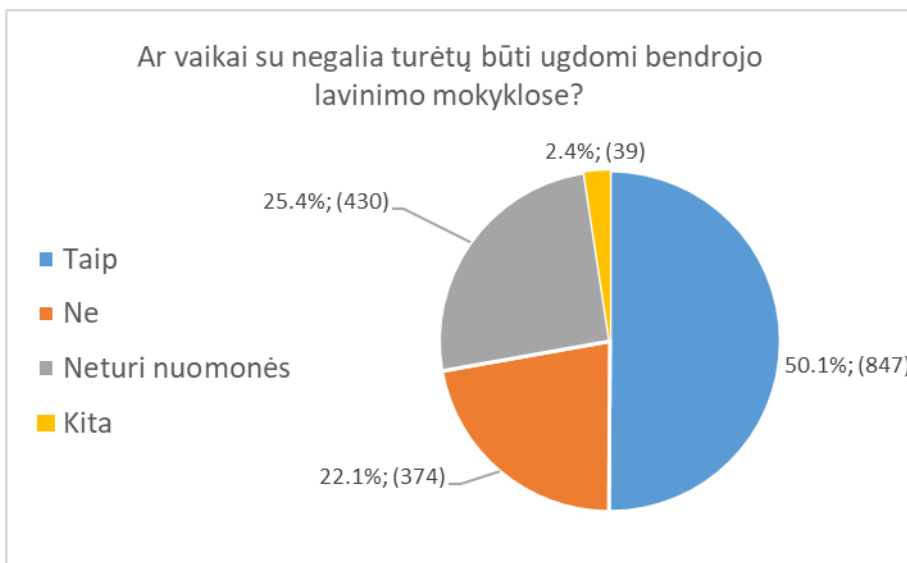
Taip pat buvo užduoti klausimai apie vaikų, turinčių negalią, sunkumus švietimo, sveikatos apsaugos, socialinės apsaugos, sporto ir kultūros srityse, palyginus su vaikais, neturinčiais negalios (žr. 5 lentelę). Dažnai ir kartais sunkumus neįgalūs vaikai, respondentų nuomone, daugiausiai patiria švietimo sistemoje (83 proc.) bei sporto ir aktyvaus laisvalaikio srityje (77,3), šiek tiek mažiau kultūros (64,4 proc.) ir neformalaus švietimo (61,7 proc.) srityse, dar kiek mažiau sveikatos priežiūros sistemoje (58,8 proc.) ir gaunant reabilitacinį gydymą (53,9 proc.). Tai atskleidžia, kad švietimo sistema ir sporto bei laisvalaikio sritys yra labiausiai dėmesio reikalaujančios, siekiant pagerinti neįgalių vaikų padėtį.

5 lentelė. Visų respondentų požiūris į neįgaliųjų vaikų sunkumus įvairiose gyvenimo srityse (N=1690)

	Taip, dažnai		Kartais		Ne		Neturiu nuomonės	
	%	N	%	N	%	N	%	N
1. Švietimo srityje	43,3	731	39,7	671	4	67	13,1	221
2. Sporto ir aktyvaus laisvalaikio srityje	34	574	43,3	732	6,7	113	16	271
3. Neformalaus švietimo srityje	22,3	377	39,4	666	11,1	188	27,2	459
4. Kultūros srityje	21,2	358	43,1	729	14,7	248	21	355
5. Sveikatos priežiūros sistemoje	18,6	315	40,2	680	22,8	385	18,3	310
6. Gaunant reabilitacinį gydymą	19,2	325	34,7	587	20,6	348	25,4	430

Siekiant detaliau išsiaiškinti neįgaliųjų vaikų padėtį švietimo sistemoje, buvo pateikti keli papildomi klausimai, kurie padėtų atskleisti visuomenės požiūrį į neįgaliųjų vaikų ugdymą bendrojo lavinimo mokyklose. Į klausimą, ar vaikai su negalia turėtų būti ugdomi bendrojo lavinimo mokyklose, pusė respondentų (50,1 proc.) atsakė teigiamai, 22,1 proc. – neigiamai, 25,4 proc. neturi nuomonės ir 2,4 proc. atsakė „kita“, paminėdami, kad tai priklauso nuo turimos negalios tipo ir sunkumo, mokyklos mokytojų ir jų padėjėjų pasiruošimo, finansavimo, klasių dydžio bei panašiai (žr. 22 pav.).

Neįgaliųjų respondentų nuomonė šiuo klausimu nesiskiria nuo respondentų, neturinčių negalios. Tačiau pastebimas skirtumas tarp respondentų, turinčių skirtingų tipų negalią, atsakymų: respondentai, turintys regos ir ypač klausos negalią, mažiau pritaria tam, kad vaikai su negalia turėtų būti ugdomi bendrojo lavinimo mokyklose. Respondentai, savo toleranciją įvertinusieji 7-10 balų, dažniau pritaria, kad vaikai su negalia turėtų būti ugdomi bendrojo lavinimo mokyklose. Taip pat ir respondentai, turintys artimoje aplinkoje neįgaliųjų žmonių, auginančių vaikus, dažniau nei neturintys pritaria šiam teiginiui. Statistiškai reikšmingo skirtumo tarp kitų sociodemografinių charakteristikų respondentų atsakymų į šį klausimą nėra.

22 pav. Požiūris į vaikų su negalia ugdymą bendrojo lavinimo mokyklose (N=1690)

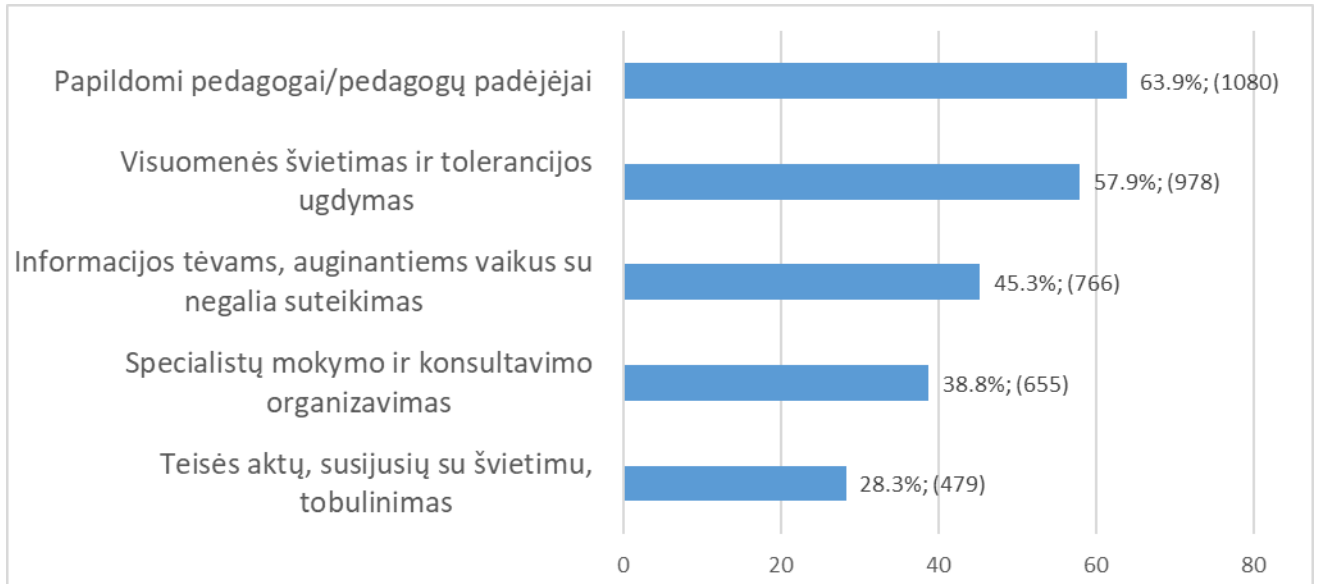
Į klausimą, ar sutiktų, kad Jūsų vaiko klasėje/darželio grupėje būtų ugdomas vaikas su specialiais poreikiais ar sunkia negalia, apie pusę respondentų (48,8 proc.; 824) atsakė teigiamai, 17,2 proc. (291) atsakė neigiamai, 34 proc. (575) neturi nuomonės. Šie atsakymai mažai kuo skiriasi nuo atsakymų į ankstesnįjį klausimą – ar vaikai su negalia turėtų būti ugdomi bendrojo lavinimo mokyklose. Tai gali rodyti, kad atsakinėdami į bendresnį klausimą, respondentai remiasi konkrečios situacijos, t.y. ar sutiktų, kad jų vaiko klasėje/darželio grupėje būtų ugdomas vaikas su specialiais poreikiais ar sunkia negalia, apmąstymu.

Respondentai su aukštesniu kolegiu ir aukštesniu išsilavinimu labiau linkę sutikti, kad jų vaikų klasėje/darželyje būtų ugdomas vaikas su specialiais poreikiais ar sunkia negalia. Tai atskleidžia išsilavinimo svarbą ugdant toleranciją neįgaliesiems vaikams. Taip pat respondentai, savo toleranciją įvertinę 7-10 balų, ir ypač respondentai, turintys savo artimoje aplinkoje neįgalių žmonių, auginančių vaikus, labiau linkę pritarti, kad vaikų klasėje/darželyje būtų ugdomas neįgalus vaikas. Statistiškai reikšmingo skirtumo tarp kitų sociodemografinių charakteristikų respondentų ar respondentų su negalia ar be negalios atsakymų į šį klausimą nėra.

Į atvirą klausimą, kodėl nesutiktų, kad jų klasėje/darželio grupėje būtų ugdomas vaikas su specialiais poreikiais ar sunkia negalia, atsakė 260 (15,4 proc.) respondentų. Dažniausi atsakymai pagal paminėjimo dažnumą buvo:

- 1) neįgalius vaikus skriaustų kiti (sveiki) vaikai (patyčios, nemokėjimas bendrauti su neįgaliais) (56);
- 2) per mažai mokytojų, padėjėjų, todėl trūks dėmesio ir laiko (51);
- 3) reikia specialios priežiūros, todėl geriau ugdyti specializuotose mokyklose su specialistais, rehabilitacija ir poilsiu (49);
- 4) trukdytų sveikiems vaikams mokytis, skriaustų sveikus vaikus, neįgalūs vaikai nevaldomi, neprognozuojami (44);
- 5) neįgalūs vaikai nesugebėtų, nesuspėtų įsisavinti mokymo programos, būtų per sunku mokytis (27);

- 6) pedagogai neturi pakankamo išsilavinimo dirbti su negalią turinčiais vaikais (6);
- 7) psichinę negalią turintys vaikai turėtų būti ugdomi atskirai (priklauso nuo negalios) (6);
- 8) neįgaliems vaikams nesaugu (traumos, baisu, kad neužgautų, nesužeistų) (6).

23 pav. Priemonės, kurios turėtų būti naudojamos įtraukiant vaikus su negalia į bendrojo ugdymo mokyklas, proc. Galimi keli atsakymai, suma viršija 100 proc.

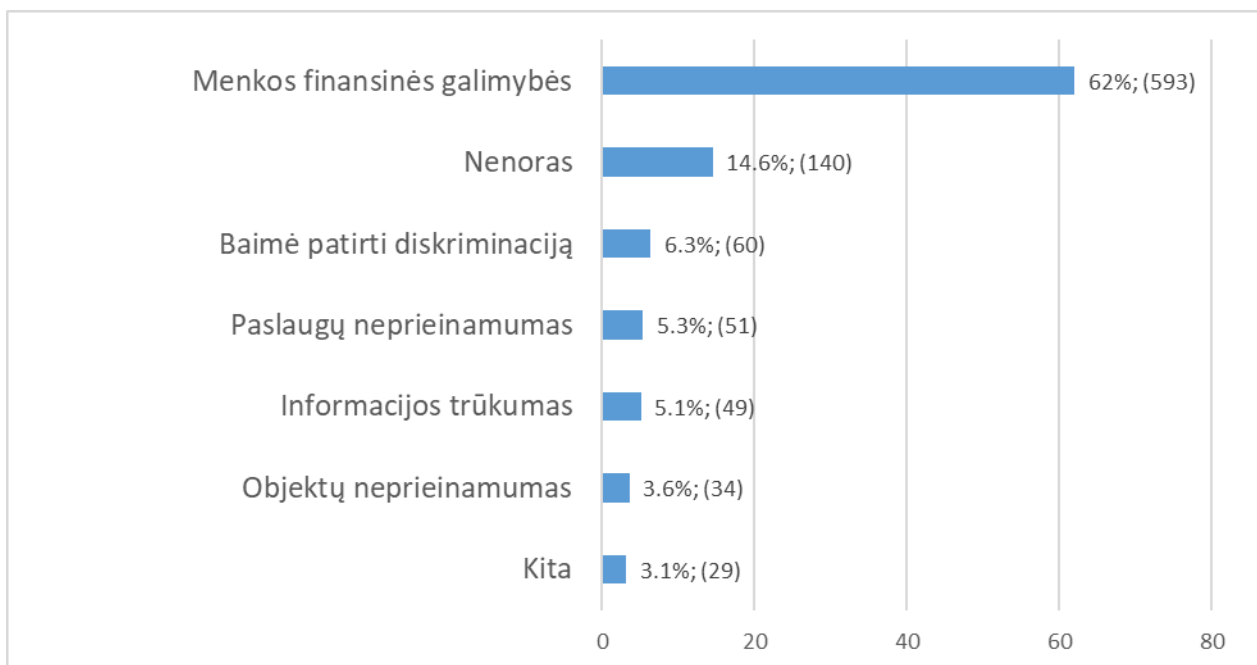
Paklausus, kokios priemonės turėtų būti naudojamos įtraukiant vaikus su negalia į bendrojo ugdymo mokyklas, dažniausiai pritariama papildomų pedagogų ir jų padėjėjų skyrimui (63,9 proc.) bei visuomenės švietimui ir tolerancijos ugdymui (57,9 proc.) (žr. 23 pav.).

7. Neįgaliųjų laisvas judėjimas

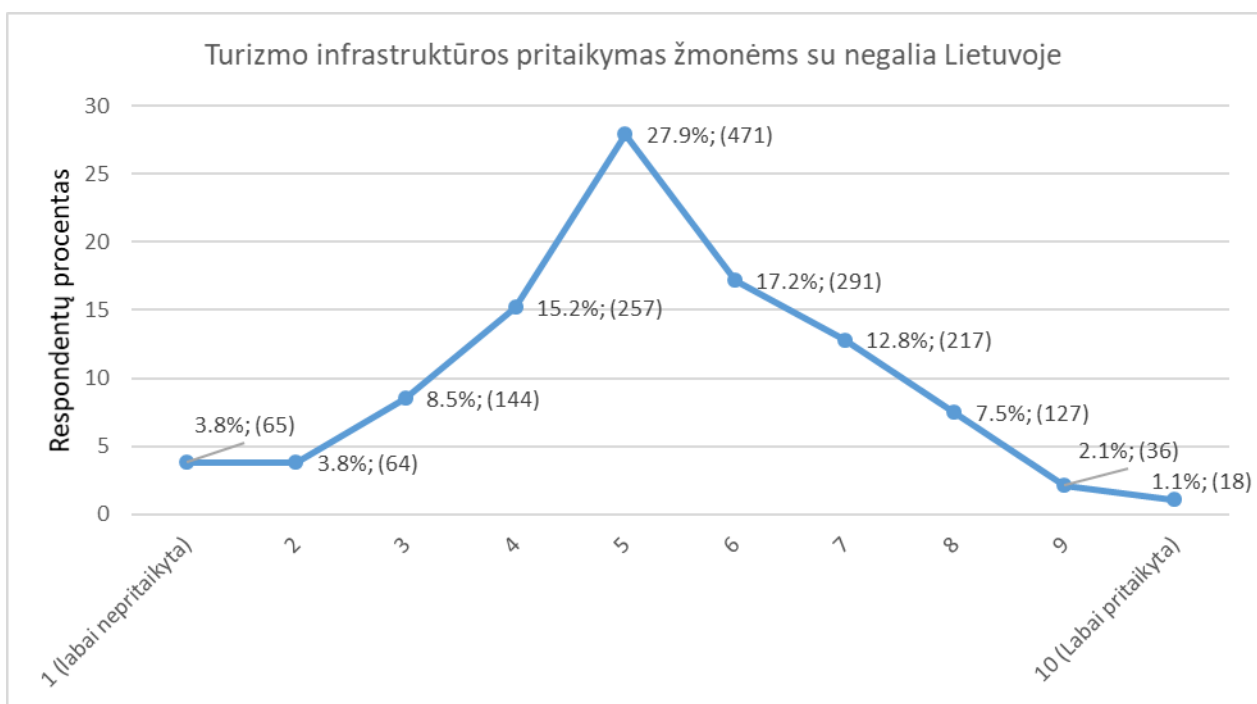
Visų respondentų buvo klausiama apie neįgaliųjų laisvo judėjimo (šalies ribose ir už jos ribų) situaciją. 43,2 proc. (730) respondentų atsakė, kad keliauja daugiausiai Lietuvoje, 8,2 proc. (138) – daugiausiai užsienyje, 3 proc. (51), kad keliauja tiek Lietuvoje, tiek užsienyje, 45,6 proc. (771) nekeliauja. Atsakymai priklauso nuo respondentų išsilavinimo: respondentai su aukštesniuoju koleginiu ir aukštesniu išsilavinimu šiek tiek daugiau keliauja tiek Lietuvoje, tiek užsienyje, nei respondentai su žemesniu, ypač su pradiniu, išsilavinimu. Taip pat respondentai, turintys skirtingą negalią, turi skirtingas keliavimo galimybes: apie 58 proc. respondentų su klausos, regos, proto ir psichine negalia atsakė iš vis nekeliaujantys, kai respondentų su fizine negalia šis procentas siekia tik 42,9 proc.

Paklausus, kokios aplinkybės trukdo keliauti, atsakė 956 respondentai. Daugiausia respondentų (62 proc.) teigia, kad menkos finansinės galimybės (žr. 24 pav.). Kitos aplinkybės

buvo pasirinktos daug rečiau: nenoras (14,6 proc.), baimė patirti diskriminaciją (6,3 proc.), kiti pasirinkimai nesiekia 6 proc. Atsakymas „kita“ įtraukia: sveikatos būklė, amžius, laiko trūkumas ir pan.

24 pav. Aplinkybės, trukdančios neįgaliems žmonėms keliauti (N=956)

25 pav. Požiūris į turizmo infrastruktūros pritaikymą žmonėms su negalia Lietuvoje (N=1690)

Prašant įvertinti turizmo infrastruktūros pritaikymą žmonėms su negalia Lietuvoje, daugiausia respondentų įvertina vidutiniškai, nurodydami 4-6 balus iš dešimties, kai 1 reiškia labai nepritaikyta, o 10 – labai pritaikyta (žr. 25 pav.).

Siekiant detaliau nustatyti turizmo infrastruktūros pritaikymą žmonėms su negalia Lietuvoje negalią turinčių žmonių buvo prašoma įvertinti 12 pagrindinių infrastruktūros aspektų (žr. 6 lentelę). Geriausiai buvo įvertintos automobilių parkavimo aikštelės (22,4 proc.), maitinimo įstaigos (18,9 proc.), viešieji tualetai (15,8 proc.) ir informaciniai stendai, nukreipiamieji ženklai (14,8 proc.). Blogiausiai – priėjimas, įsėdimas į baidares, valtis (36,9 proc.), priėjimas prie atodangų ir pan. (31,9 proc.), tarp miestinio transporto pritaikomumas (31,3 proc.), paplūdimiai ir maudynių vietos (26,9 proc.), galimybės patekti iki turizmo objekto viešuoju transportu (24,9 proc.). Apie trečdalį respondentų į klausimą apie 12 turizmo infrastruktūros aspektų įvertinimą neatsakė, dažniausiai respondentai, neturintys negalios.

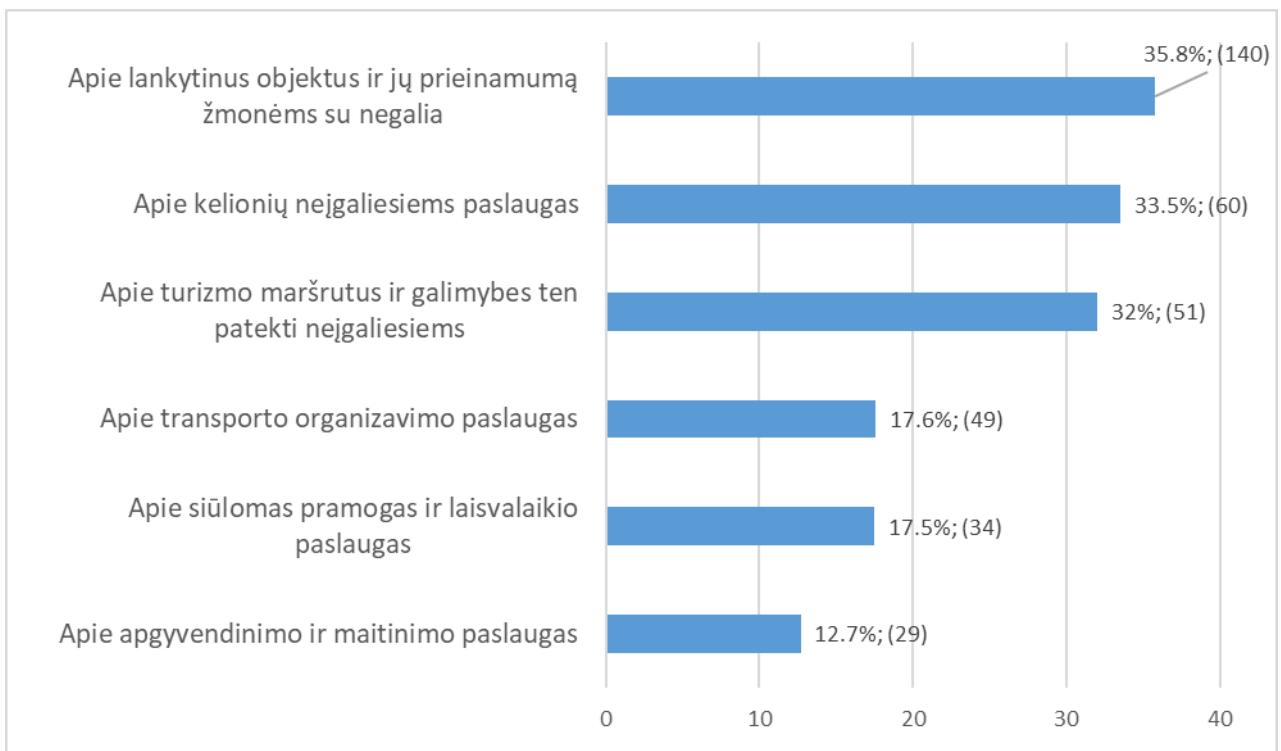
6 lentelė. Turizmo infrastruktūros pritaikymas žmonėms su negalia Lietuvoje (N=1690)

	Labai blogai ir blogai		Patenkinamai		Labai gerai ir gerai		Neatsakė	
	%	N	%	N	%	N	%	N
1. Automobilių parkavimo aikštelės	8,9	151	35,9	607	22,4	378	32,8	554
2. Galimybės patekti iki turizmo objekto viešuoju transportu	24,9	421	33,7	569	8,6	146	32,8	554
3. Viešieji tualetai, pritaikyti neįgaliesiems	19,5	330	32	540	15,8	267	32,7	553
4. Stovyklavietės	21,2	359	36,3	613	9,2	156	33,3	562
5. Paplūdimiai ir maudynių vietos	26,9	454	31,2	527	8,9	151	33	558
6. Informaciniai stendai, nukreipiamieji ženklai	14,3	241	38,1	644	14,8	250	32,8	555
7. Tarp miestinio transporto pritaikomumas	31,3	529	29,2	493	6,7	114	32,8	554
8. Priėjimas prie atodangų, piliakalnių, pilių, apžvalgos aikštelių ir kitų gamtos išteklių	31,9	539	28	473	7,2	122	32,9	556
9. Kempingai ir nakvynės vietos	23,3	394	36	609	7,5	127	33,1	560
10. Maitinimo įstaigos	10,4	175	37,7	637	18,9	319	33,1	559

11. Žvejybos vietos, tiltai	29,1	491	28,7	485	8,7	147	33,6	567
12. Priėjimas, išėdimas į baidares, valtis	36,9	624	23,1	391	6,7	113	33,3	562

Nagrinėjant informacijos apie turizmo galimybes ir lankytinus objektus pritaikytus neįgaliesiems pakankamumo klausimą paaiškėjo, kad 28,8 proc. (487) šios informacijos pakanka, 36,3 proc. (614) nepakanka, 34,9 proc. (589) neturi nuomonės.

Siekiant detaliau išsiaiškinti kokios informacijos trūksta, respondentų buvo klausama apie įvairias informacijos apie turizmo galimybes ir lankytinus objektus bei jų prieinamumą sritis (žr. 26 pav.).

26 pav. Informacijos apie turizmo galimybes ir lankytinus objektus pritaikytus neįgaliesiems pakankamumas. Galimi keli atsakymai, suma viršija 100 proc.

Daugiausiai trūksta informacijos apie lankytinus objektus ir jų prieinamumą žmonėms su negalia (35,8 proc.), apie kelionių neįgaliesiems paslaugas (33,5 proc.) ir apie turizmo maršrutus ir galimybes ten patekti neįgaliesiems (32 proc.).

8. Neįgaliųjų saviraiškos laisvė

Siekiant ištirti neįgaliųjų ir visuomenės nuomonę apie neįgaliųjų saviraiškos laisvę ir laisvę reikšti nuomonę, galimybes gauti informaciją, buvo užduotas klausimas, kas labiausiai skatina ir daro įtaką neįgaliesiems asmenims išreikšti save ir reikšti savo nuomonę (žr. 27 pav.).

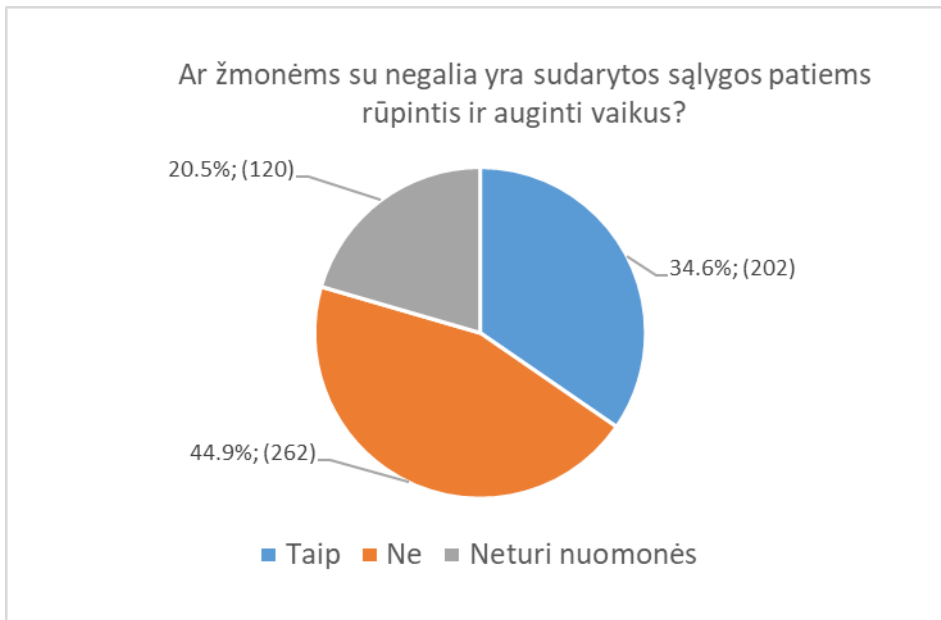

27 pav. Veiksniai, skatinantys neįgalius asmenis išreikšti save ir reikšti savo nuomonę. Galimi keli atsakymai, suma viršija 100 proc.

Daugiausiai buvo paminėti šie veiksniai, skatinantys neįgalius asmenis išreikšti save ir reikšti savo nuomonę: galimybė dalyvauti neįgaliųjų visuomeninių organizacijų veikloje (57,3 proc.), artimi žmonės (54,2 proc.) ir galimybė bendrauti elektroninėje erdvėje (51,5 proc.). Tai atskleidžia bendravimo svarbą neįgaliųjų saviraiškos laisvei ir laisvei reikšti savo nuomonę.

9. Neįgaliųjų galimybė kurti šeimą ir susilaukti vaikų

Uždavus klausimą, ar žmonėms su negalia yra sudarytos sąlygos patiems rūpintis ir auginti vaikus, atsakė tik trečdalis (34,6 proc.; 584) respondentų. Tai parodo, kad retas respondentas susimąsto šia tema. Beveik pusė atsakiusių (44,9 proc.) nemano, kad yra sudarytos neįgaliesiems sąlygos patiems rūpintis ir auginti vaikus (žr. 28 pav.).

28 pav. Ar žmonėms su negalia yra sudarytos sąlygos patiems rūpintis ir auginti vaikus? (N=584)

Atsakymai priklauso nuo neįgalių respondentų negalios tipo: turintys regos, proto ir psichinę negalią mažiau sutinka, kad žmonėms su negalia yra sudarytos sąlygos patiems rūpintis ir auginti vaikus. Respondentai, gyvenantys dideliuose miestuose, bei respondentai, kurių aplinkoje yra neįgalių žmonių, auginančių vaikus, taip pat mažiau sutinka su šiuo teiginiu. Statistiškai reikšmingo skirtumo tarp kitų sociodemografinių charakteristikų respondentų ar respondentų su negalia ar be negalios atsakymų į šį klausimą nėra.

10. Neįgaliųjų švietimo būklė ir prieinamumas

Vertindami švietimo prieinamumo būklę neįgaliesiems Lietuvoje, daugiau nei pusė respondentų kiekvienu atveju buvo linkę vertinti patenkinamai (žr. 7 lentelę). Tai atskleidžia ne tik vidutinišką švietimo prieinamumo būklės vertinimą, bet ir nežinojimą kaip vertinti, nesant atsakymo „neturiu nuomonės“. Daugiausiai patenkinamai respondentai vertina neįgaliesiems, įskaitant ir vaikus turinčius specialiųjų poreikių, pritaikytą ir prieinamą švietimo įstaigų aplinką (69,9 proc.) bei prieinamas pagalbines mokymosi technologijas (68,2 proc.).

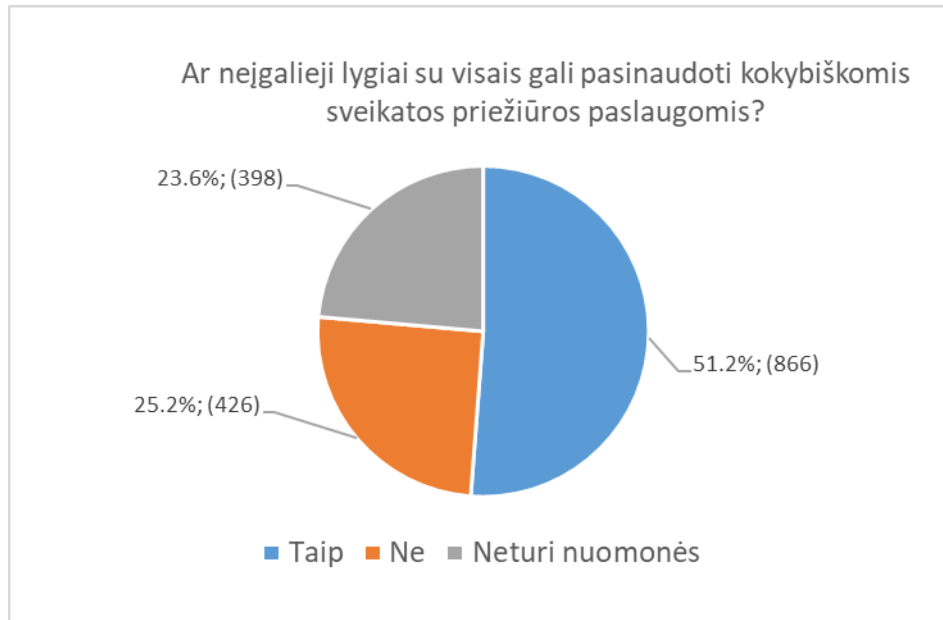
7 lentelė. Švietimo prieinamumo būklė neįgaliesiems Lietuvoje (N=1690)

	Labai blogai ir blogai		Patenkinamai		Labai gerai ir gerai	
	%	N	%	N	%	N
1. Neįgaliesiems, įskaitant ir vaikus turinčius specialiųjų poreikių, pritaikyta ir prieinama švietimo įstaigų aplinka	15,9	268	69,9	1181	14,2	241
2. Neįgaliesiems, įskaitant ir vaikus turinčius specialiųjų poreikių, prieinamos pagalbinės mokymosi technologijos	15,4	261	68,2	1153	16,3	276
3. Pakankami žmoniškieji resursai mokymosi įstaigose (pedagogai, pedagogų padėjėjai, spec. pedagogai, psichologai)	23,3	394	61,4	1038	15,3	258
4. Neįgaliesiems vaikams specialiosiose ugdymo įstaigose suteikiama galimybė ugdyti savo asmenybę, talentus, kūrybiškumą	16,7	282	56,3	951	27	457
5. Neįgaliesiems, jų šeimos nariams, teikiama individualizuota parama ir pagalba švietimo įstaigose	30,3	512	55,7	942	14	236
6. Užtikrinama neįgaliesiems galimybė siekti norimo aukštojo išsilavinimo	16,2	274	53	895	30,8	521
7. Suteikiama galimybė visiems neįgaliesiems įgyti integracinį, kokybišką ir nemokamą privalomą pradinį ir vidurinį išsilavinimą	13,2	223	50,4	852	36,4	615

Geriausiai vertinama suteikiama galimybė visiems neįgaliesiems įgyti integracinį, kokybišką ir nemokamą privalomą pradinį ir vidurinį išsilavinimą (36,4 proc.), užtikrinama neįgaliesiems galimybė siekti norimo aukštojo išsilavinimo (30,8 proc.) bei neįgaliesiems vaikams specialiose ugdymo įstaigose suteikiama galimybė ugdyti savo asmenybę, talentus, kūrybiškumą (27 proc.). Blogiausiai vertinama teikiama neįgaliesiems, jų šeimos nariams individualizuota parama ir pagalba švietimo įstaigose (30,3 proc.) ir žmogiškieji resursai mokymosi įstaigose (23,3 proc.).

11. Sveikatos priežiūros paslaugų kokybė ir prieinamumas neįgaliesiems

Apie pusę respondentų (51,2 proc.) teigia, kad neįgalieji lygiai su visais gali pasinaudoti kokybiškomis sveikatos priežiūros paslaugomis, ketvirtis (25,2 proc.) – nepitaria šiam teiginiui, likę 23,6 proc. neturi nuomonės šiuo klausimu (žr. 29 pav.).

29 pav. Ar neįgalieji lygiai su visais gali pasinaudoti kokybiškomis sveikatos priežiūros paslaugomis? (N=1690)

Siekiant detaliau nustatyti sveikatos priežiūros įstaigų teikiamas paslaugas neįgaliesiems ir jų prieinamumą Lietuvoje, respondentų, turinčių negalią, buvo prašoma įvertinti 8 aspektus (žr. 8 lentelę). Vertindami sveikatos priežiūros įstaigų teikiamas paslaugas ir jų prieinamumą, apie pusę respondentų kiekvienu atveju buvo linkę vertinti patenkinamai. Tai, kaip ir švietimo būklės vertinimo atveju, atskleidžia ne tik vidutinišką sveikatos priežiūros įstaigų teikiamų paslaugų ir jų prieinamumo būklės vertinimą, bet ir nežinojimą kaip vertinti, nesant atsakymo „neturiu nuomonės“.

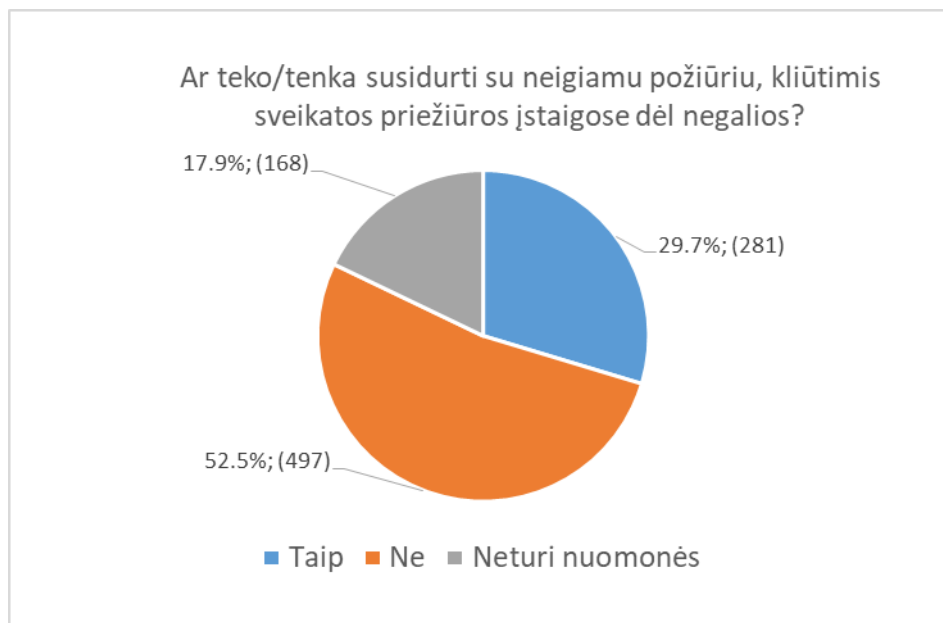
Geriausiai vertinama patekimo į sveikatos priežiūros įstaigas galimybė (45 proc.) ir kompensuojamųjų vaistų pasirinkimo užtikrinimas (33,1 proc.). Blogiausiai vertinama informavimas apie pasikeitimus gydymo (slaugos) procese (28,4 proc.) ir paaiškinimas apie skirtą gydymą, slaugos procedūras, pašalinį poveikį bei galimą žalą (27,3 proc.).

8 lentelė. Sveikatos priežiūros įstaigų teikiamos paslaugas, prieinamumas neįgaliesiems (N=946)

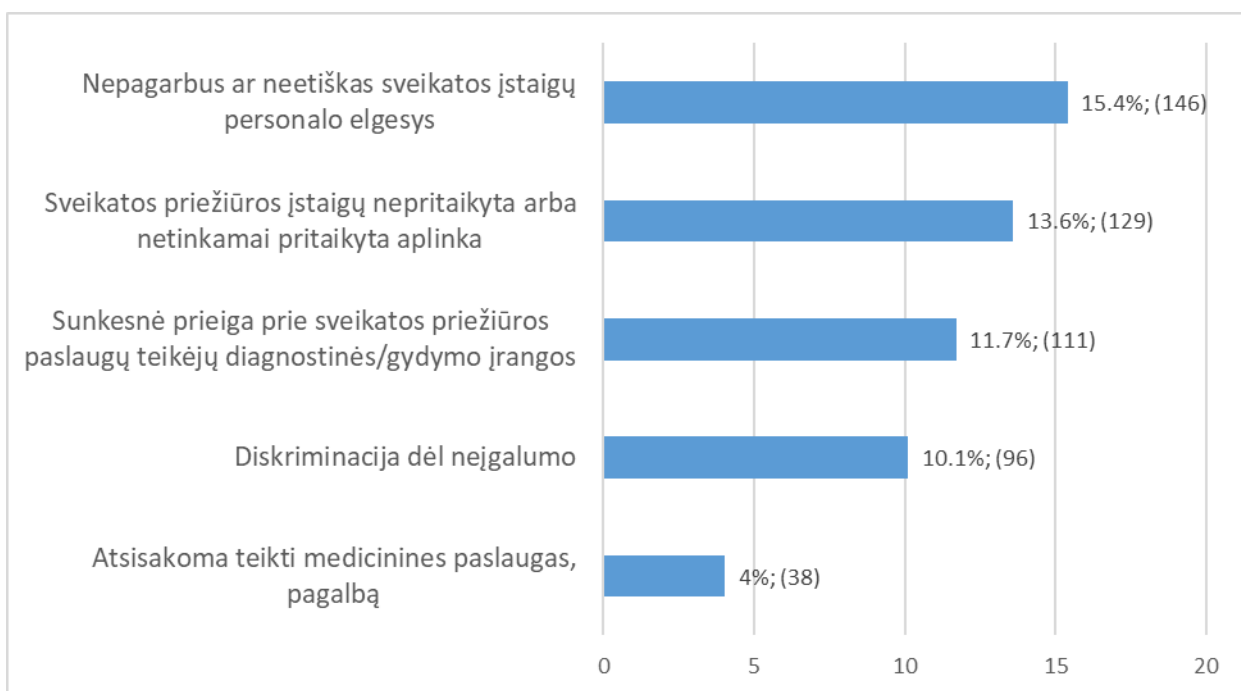
	Labai blogai ir blogai		Patenkina- mai		Labai gerai ir gerai		Neatsakė	
	%	N	%	N	%	N	%	N
1. Ar gydymosi įstaigose jūs aprūpinami reikiama medikamentais bei slaugos priemonėmis	16,8	159	56,7	536	25,3	239	1,3	12
2. Ar jums pakanka gydymosi įstaigose specialistų tinkamoms paslaugoms gauti	19,5	184	54,5	516	24,8	235	1,2	11
3. Ar jūs gydymo įstaigose jums prieinamu būdu informuojamas apie pasikeitimus gydymo (slaugos) procese	28,4	269	53	501	17,5	166	1,1	10
4. Ar jums gydymo įstaigose jums prieinamu būdu suprantamai paaiškinama apie skirtą gydymą, slaugos procedūras, pašalinį poveikį, galimą žalą	27,3	258	50,1	474	21,2	201	1,4	13
5. Ar jums teiktos medicininės rehabilitacijos paslaugos kokybiškos	16,5	156	55,2	522	27	255	1,4	13
6. Ar jūs galite patekti į sveikatos priežiūros įstaigas	11,5	109	42,3	400	45	426	1,2	11
7. Ar jums užtikrinamas aukštos kokybės gydymas	20	189	57,9	548	20,7	196	1,4	13
8. Ar jums užtikrinamas kompensuojamųjų vaistų pasirinkimas	16,8	159	48,1	455	33,1	313	2	19

Neįgalių respondentų taip pat buvo klausiama, ar teko/tenka susidurti su neigiamu požiūriu, kliūtimis (negalėjote pasinaudoti medicinos įranga, nepatekote pas gydytoją į kabinetą ar pan.) sveikatos priežiūros įstaigose dėl negalios. Apie pusę neįgalių respondentų (52,5 proc.) atsakė, kad neteko susidurti su neigiamu požiūriu, apie trečdalį (29,7 proc.) – kad teko susidurti,

likę 17,9 proc. neturėjo nuomonės šiuo klausimu (žr. 30 pav.). Statistiškai reikšmingo skirtumo tarp skirtingų sociodemografinių charakteristikų ar skirtingų negalios tipų respondentų atsakymų į šį klausimą nėra.

30 pav. Ar teko/tenka susidurti su neigiamu požiūriu, kliūtimis sveikatos priežiūros įstaigose dėl negalios (N=946)

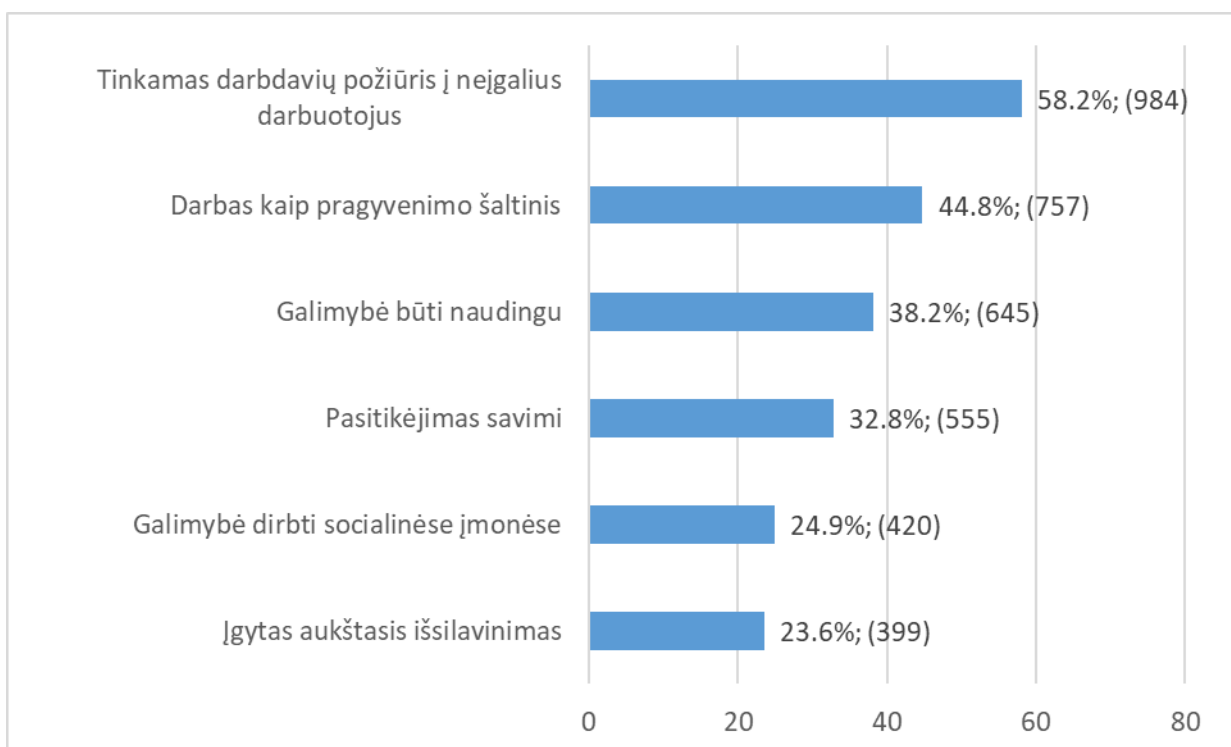

31 pav. Kliūtys ar neigiamas požiūris, su kuriais teko/tenka neįgaliesiems asmenims susidurti sveikatos priežiūros įstaigose. Galimi keli atsakymai, suma mažesnė nei 100 proc.

Neįgalių respondentų taip pat buvo prašoma nurodyti arba įvardinti su kokiomis kliūtimis ar neigiamu požiūriu teko/tenka susidurti sveikatos priežiūros įstaigose. Tačiau į klausimą atsakė tik dalis respondentų, nors buvo galimi keli atsakymų variantai (žr. 31 pav.). Daugiausiai – 15,4 proc. neįgalių asmenų kaip kliūtį paminėjo nepagarbų ar neetišką sveikatos įstaigų personalo elgesį, mažiausiai – 4 proc. atsakiusiųjų paminėjo atsisakymą teikti medicininės paslaugas, pagalbą.

12. Neįgaliųjų galimybės dalyvauti darbo rinkoje

Nagrinėjant neįgaliųjų ir visuomenės nuomonę apie neįgaliųjų galimybes dalyvauti darbo rinkoje ir neįgaliesiems teikiamas pagalbos priemonės, buvo prašoma nurodyti, kas turi didžiausią įtaką ir motyvaciją neįgaliajam dalyvauti darbo rinkoje (žr. 32 pav.).

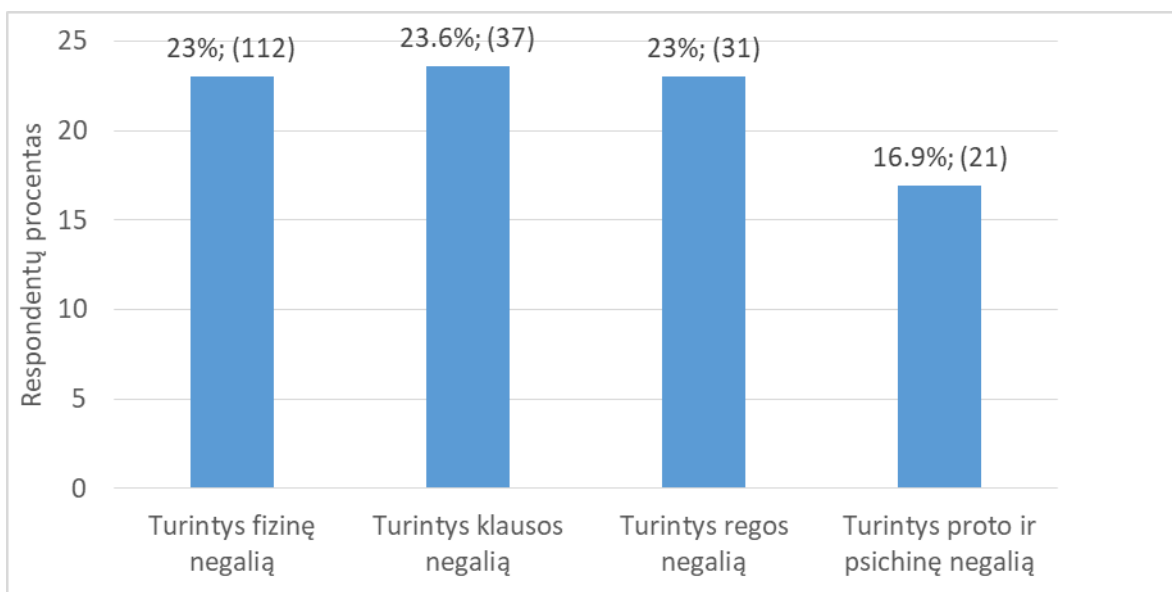

32 pav. Veiksniai, turintys didžiausią įtaką ir motyvaciją neįgaliam dalyvauti darbo rinkoje. Galimi keli atsakymai, suma viršija 100 proc.

Dažniausiai buvo paminimas tinkamas darbdavių požiūris į neįgalius darbuotojus (58,2 proc.) ir darbas kaip pragyvenimo šaltinis (44,8 proc.). Mažiausiai paminėtas veiksnys – įgytas aukštasis išsilavinimas (23,6 proc.).

Giliau buvo analizuojama, kokie respondentai pasirinko atsakymą „galimybė dirbti socialinėse įmonėse“ kaip priemonę neįgaliajam dalyvauti darbo rinkoje. Beveik pusę iš 420

respondentų, pasirinkusių šią priemonę, sudaro respondentai, turintys negalią (47,9 proc., 201), likusieji negalios neturi. Šią priemonę pasirinko apie 23 proc. respondentų, turinčių fizinę, regos ar klausos negalią bei šiek tiek mažiau (16,9 proc.) – turintys proto ar psichinę negalią (žr. 33 pav.).

33 pav. Turinčių skirtingą negalią respondentų galimybės dirbti socialinėse įmonėse pasirinkimas (procentas pagal kiekvieną skirtingos negalios tipo respondentų grupę, tad suma nelygi 100 proc.) (N=201)

13. Neįgaliųjų galimybės dalyvauti politiniame ir visuomeniniame gyvenime

Visų respondentų buvo prašoma įvertinti neįgaliųjų galimybes dalyvauti politiniame ir visuomeniniame gyvenime, įskaitant dalyvavimą rinkimuose (žr. 9 lentelę). Daugiausia pritariama teiginiams, kad neįgalieji gali laisvai pasirinkti kandidatą ar partiją (67 proc.), kad ilgalaikės globos įstaigose gyvenantiems asmenims, kurie negali nuvykti į balsavimo apylinkę, sudaromos galimybės balsuoti pasinaudojant alternatyviomis balsavimo formomis (51,7 proc.) ir tinkamai, aiškiai ir suprantama kalba pateikiama informacija neįgaliesiems rinkėjams apie kandidatus (49,3 proc.).

Daugiausiai nepritariama teiginiams, kad balsavimo apylinkių patalpos yra tinkamai pritaikytos žmonėms su negalia (46,3 proc.) ir kad politinės partijos užtikrina, kad jų kampanijos medžiaga būtų prieinama įvairios negalios žmonėms (Brailio raštu, gestų kalba, lengvai skaitoma kalba) (44,8 proc.).

9 lentelė. Neįgaliųjų galimybių dalyvauti politiniame gyvenime (N=1690)

Sutikimas su žemiau nurodytais teiginiais	Taip		Ne		Neturi nuomonės	
	%	N	%	N	%	N
1. Neįgaliųjų, turinčių psichinę ir proto negalią, teisės balsuoti ribojamos	28	473	32,3	546	39,7	671
2. Ilgalaikės globos įstaigose gyvenantiems asmenims, kurie negali nuvykti į balsavimo apylinkę, sudaromos galimybės balsuoti pasinaudojant alternatyviomis balsavimo formomis.	51,7	873	14,9	251	33,5	565
3. Neįgalieji gali laisvai pasirinkti kandidatą ar partiją	67	1132	11,2	191	21,7	367
4. Tinkamai, aiškiai ir suprantama kalba pateikiama informacija neįgaliesiems rinkėjams apie kandidatus	49,3	832	22,2	375	28,5	483
5. Balsavimo apylinkių patalpos yra tinkamai pritaikytos žmonėms su negalia	27,9	472	46,3	782	25,8	436
6. Neįgalieji aktyviai įtraukiami (per jiems atstovaujančias organizacijas) į sprendimų priėmimo procesą dėl klausimų, susijusių su neįgaliųjų reikalais.	26,8	453	34,3	579	38,9	657
7. Politinės partijos užtikrina, kad jų kampanijos medžiaga būtų prieinama įvairios negalios žmonėms (Brailio raštu, gestų kalba, lengvai skaitoma kalba)	18,5	313	44,8	756	36,7	620
8. Klausos negalią turintiems asmenims rinkimų debatai verčiami į gestų kalbą	24,1	407	35,6	602	40,3	681
9. Užtikrinamas pakankamas ir būtinas paramos teikimas, kad balsuoti galėtų visi asmenys, nepaisant negalios pobūdžio	31,6	533	30,3	511	38,2	645

Be neįgaliųjų galimybių dalyvauti politiniame gyvenime ir balsavime rinkimuose taip pat buvo klausama apie neįgaliųjų dalyvavimą nevyriausybinių organizacijų veikloje. 67,7 proc.

(640) respondentų, turinčių negalią, dalyvauja nevyriausybinų organizacijų veikloje. Analizuojant atsakymus nerasta statistiškai reikšmingo skirtumo tarp turinčių skirtingas sociodemografines charakteristikas respondentų atsakymų bei tarp turinčių skirtingus negalios tipus respondentų atsakymų.

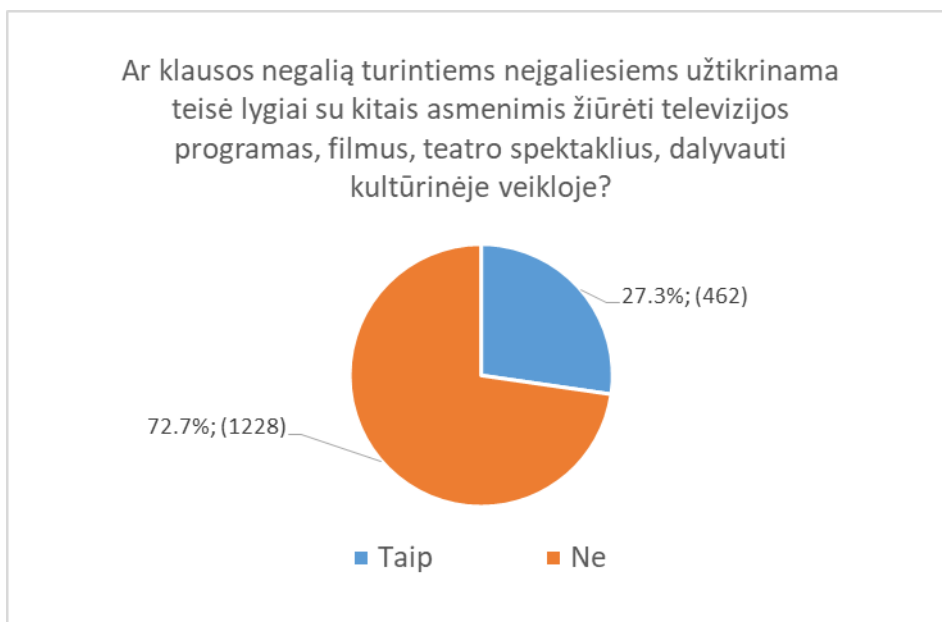
14. Neįgaliųjų galimybės dalyvauti kultūrinėje ir sporto srityse

Respondentų buvo prašoma įvertinti ar suteikiamos galimybės lygiai su kitais asmenimis dalyvauti kultūriname gyvenime, aktyvaus poilsio, laisvalaikio ir sporto srityse (žr. 10 lentelę). Daugiausia yra pritariančių teiginiui, kad neįgaliesiems užtikrinama galimybė organizuoti, plėtoti ir dalyvauti jiems skirtoje sporto ir rekreacinėje veikloje (54,3 proc.). Daugiausia nepritariančių yra teiginiams, jog yra užtikrinama, kad neįgalūs vaikai turėtų vienodas galimybes su kitais vaikais dalyvauti žaidimuose, laisvalaikio ir sporto veikloje (35,8 proc.) ir kad neįgaliesiems sudarytos tinkamos sąlygos naudotis sporto klubų paslaugomis (34,9 proc.). Atkreiptinas dėmesys, kad trečdalis, o kai kuriais atvejais ir daugiau respondentų neturi nuomonės šiuo klausimu.

10 lentelė. Galimybės neįgaliesiems lygiai su kitais asmenimis dalyvauti aktyvaus poilsio, laisvalaikio ir sporto veikloje (N=1690)

Sutikimas su žemiau nurodytais teiginiais	Taip		Ne		Neturi nuomonės	
	%	N	%	N	%	N
1. Neįgaliesiems užtikrinama galimybė organizuoti, plėtoti ir dalyvauti jiems skirtoje sporto ir rekreacinėje veikloje	54,3	918	17	287	28,7	485
2. Neįgaliesiems suteikiamos visos informacinės paslaugos apie organizuojamus turizmo, laisvalaikio ir sporto renginius ir veiklas.	38,2	645	29,2	493	32,7	552
3. Užtikrinama, kad neįgalieji galėtų patekti į sporto, rekreacinius ir turizmo objektus	33,9	573	32,2	545	33,8	572
4. Užtikrinama, kad neįgalūs vaikai turėtų vienodas galimybes su kitais vaikais dalyvauti žaidimuose, laisvalaikio ir sporto veikloje	27,7	468	35,8	605	36,5	617
5. Neįgaliesiems sudarytos sąlygos sportuoti atvirose miesto sporto aikštynuose	33,6	567	31,4	531	35	592
6. Neįgaliesiems sudarytos tinkamos sąlygos naudotis sporto klubų paslaugomis	24,4	413	34,9	590	40,7	687

Papildomai buvo klausiama, ar klausos negalią turintiems neįgaliesiems užtikrinama teisė lygiai su kitais asmenimis žiūrėti televizijos programas, filmus, teatro spektaklius, dalyvauti kitokioje kultūrinėje veikloje.

34 pav. Ar klausos negalią turintiems neįgaliesiems užtikrinama teisė lygiai su kitais asmenimis žiūrėti televizijos programas, filmus, teatro spektaklius, dalyvauti kitokioje kultūrinėje veikloje (N=1690)

Du trečdaliai respondentų (72,7 proc.) teigia, kad tokia teisė klausos negalią turintiems neįgaliesiems nėra užtikrinama, likę 27,3 proc. – kad yra užtikrinama. Analizuojant atsakymus nerasta statistiškai reikšmingo skirtumo tarp turinčių skirtingas sociodemografinės charakteristikas ir negalios tipus respondentų atsakymų bei tarp turinčių ir neturinčių negalią respondentų atsakymų.

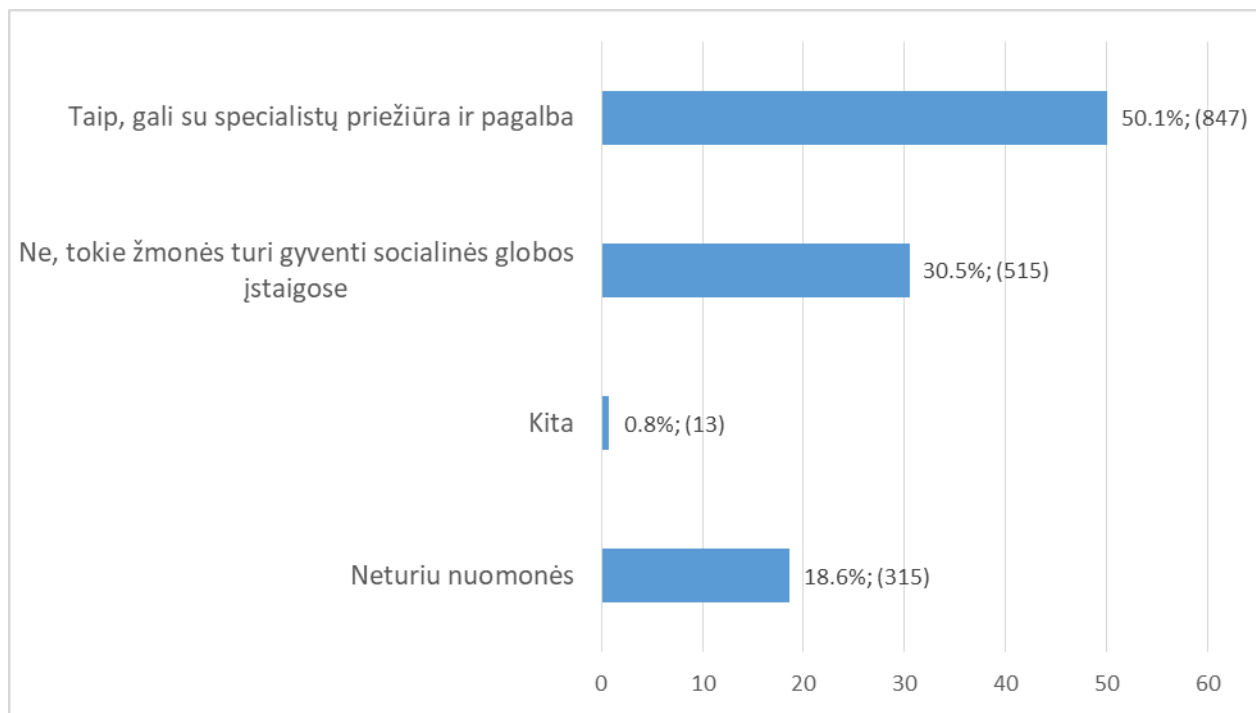
15. Neįgaliųjų galimybė integruotis ir savarankiškai gyventi bendruomenėje

Paskutinis klausimų blokas susijęs su neįgaliųjų ir visuomenės nuomone apie neįgaliųjų galimybes integruotis ir savarankiškai gyventi bendruomenėje, nuomone apie socialinės globos (institucines) įstaigas Lietuvoje.

Paklausti, ar Lietuvoje proto ar psichikos negalią turintys žmonės gali gyventi savarankiškai bendruomenėje, pusė respondentų (50,1 proc.) mano, kad taip, gali su specialistų priežiūra ir pagalba, trečdalis (30,5 proc.) mano, kad ne, tokie žmonės turi gyventi socialinės

globos įstaigose (žr. 33 pav.). 18,5 proc. respondentų neurėjo nuomonės šiuo klausimu ir 0,8 proc. pateikė savo atsakymus, kuriuos galima suskirstyti į tris pagrindines grupes:

- 1) tai priklauso nuo proto ar psichikos negalios lygio,
- 2) gali gyventi savarankiškai bendruomenėje su artimųjų pagalba,
- 3) kiekvieną atvejį reikia vertinti individualiai.

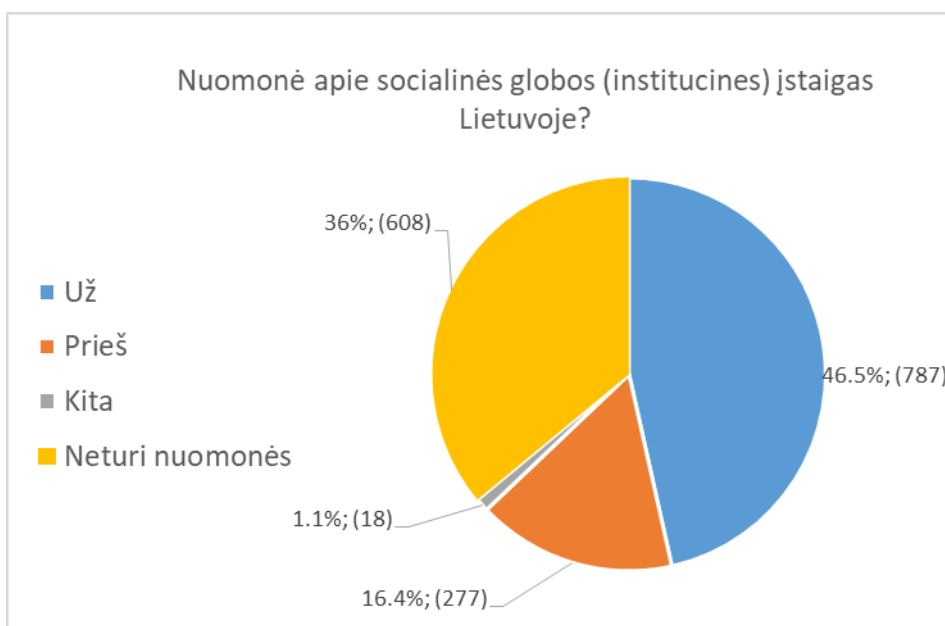

35 pav. Ar Lietuvoje proto ar psichikos negalia turintys žmonės gali gyventi savarankiškai bendruomenėje? (N=1690)

Turintys negalią respondentai šiek tiek dažniau pritaria teiginiui, kad proto ar psichikos negalią turintys žmonės gali gyventi savarankiškai bendruomenėje su specialistų priežiūra ir pagalba, nei neturintys negalios respondentai. Taip pat respondentai, savo toleranciją įvertinę 7-10 balų bei respondentai, turintys sąlytį su neįgaliais žmonėmis, auginančiais vaikus, labiau pritaria šiam teiginiui. Statistiškai reikšmingo skirtumo tarp kitų sociodemografinių charakteristikų respondentų atsakymų į šį klausimą nėra.

Siekiant ištirti respondentų nuomonę apie institucines socialinės globos įstaigas Lietuvoje buvo pateiktos dvi alternatyvos: už ir prieš socialinės globos įstaigas (žr. 34 pav.). Apie pusę respondentų mano, kad institucinės socialinės globos įstaigos užtikrina asmenų priežiūrą ir saugumą, 16,4 proc. respondentų mano, kad institucinių socialinės globos įstaigų neturi likti, vietoj jų turi būti pasiūlytos alternatyvios bendruomeninės paslaugos. 36 proc. respondentų neturi nuomonės šiuo klausimu, 1,1 proc. (18) respondentų pateikė kitus atsakymus, kuriuos galima sugrupuoti į tris grupes:

- 1) institucines globos įstaigos reikalingos, tačiau reiktų gerinti jų darbą, kelti griežtesnius reikalavimus jų darbuotojams, plėsti paslaugų spektrą, kad artimieji galėtų ne tik aplankyti, bet ir apsisistoti;
- 2) institucines globos įstaigos yra biurokratinės organizacijos, ne visada užtikrina asmenų tinkamą priežiūrą ir saugumą, o kartais net pažeidžia jų teises;
- 3) kokios bebūtų institucinės globos įstaigos, jos reikalingos, nes bendruomeninės paslaugos bejėgės su tokiais ligoniais.

36 pav. Nuomonė apie socialinės globos (institucines) įstaigas Lietuvoje (N=1690)

Analizuojant atsakymus apie socialinės globos (institucines) įstaigas Lietuvoje pagal sociodemografines charakteristikas visų pirma išsiskiria didžiųjų miestų gyventojai, kurie mažiausiai (36,3 proc.) nei kitų gyvenamųjų vietovių respondentai (nuo 47,2 proc. miestuose iki 51,4 proc. kaimuose) pritaria teiginiui, kad „institucinės socialinės globos įstaigos užtikrina asmenų priežiūrą ir saugumą“ (žr. 11 lentelę). Taip pat didžiųjų miestų respondentai statistiškai reikšmingai dažniau (43,5 proc.) neturi nuomonės apie socialinės globos (institucines) įstaigas Lietuvoje nei kitų gyvenamųjų vietovių respondentai (nuo 35,9 proc. miestuose iki 32,8 proc. kaimuose).

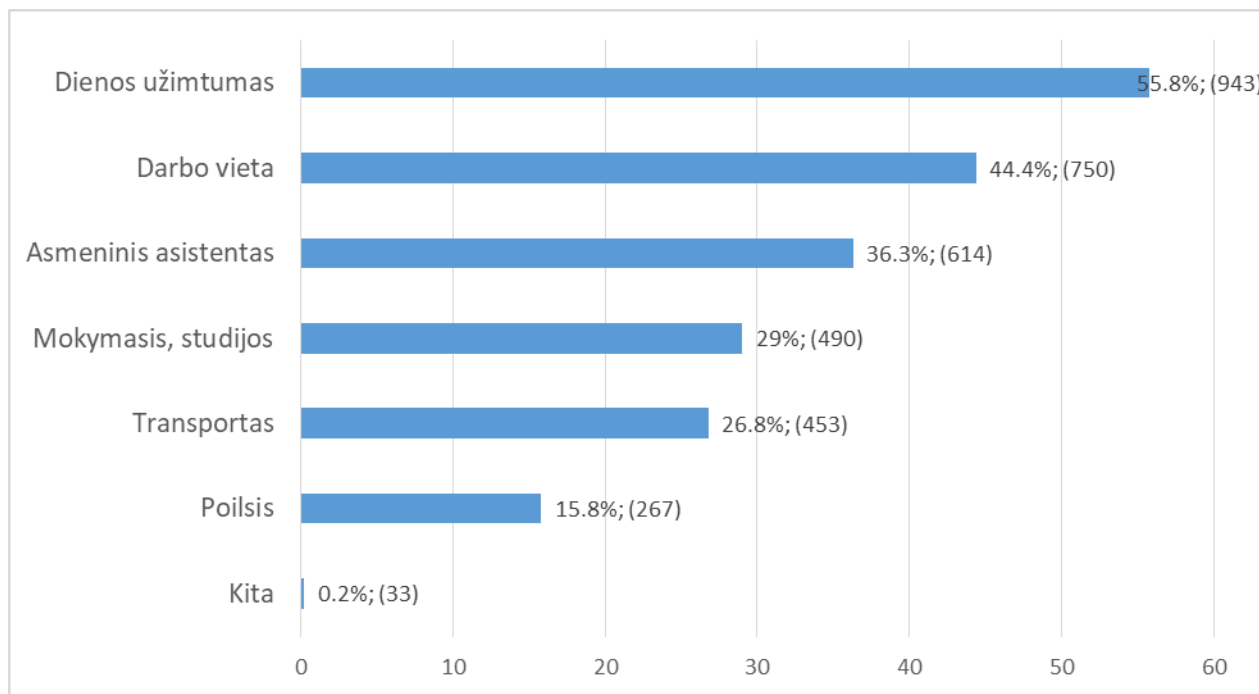
11 lentelė. Didžiųjų miestų gyventojų pritarimas teiginiams apie socialinės globos (institucines) įstaigas Lietuvoje (N=1690)

	Didmiestis		Miestas		Miestelis		Kaimas	
	%	N	%	N	%	N	%	N
1. Institucinės socialinės globos	36,3	120	47,2	369	51,7	149	51,4	149

įstaigos užtikrina asmenų priežiūrą ir saugumą								
2. Institucinių socialinės globos įstaigų neturi likti, vietoj jų turi būti pasiūlytos alternatyvios bendruomeninės paslaugos	18,4	61	15	125	16	46	15,5	45
3. Kita	1,8	6	0,9	7	1,4	4	0,3	1
4. Neturi nuomonės	43,5	144	35,9	280	30,9	89	32,8	95

Taip pat respondentai, savo toleranciją įvertinę 7-10 balų, rečiau pasisako, kad institucinės socialinės globos įstaigos užtikrina asmenų priežiūrą ir saugumą, nei kitose vietose gyvenantys ar įvertinę savo toleranciją žemesniais balais respondentai. Tačiau respondentai, kurie savo artimoje aplinkoje turi neįgalių asmenų, auginančių vaikus, dažniau pasisako už institucines globos įstaigas, o neturintys – dažniau neturi nuomonės šiuo klausimu. Statistiškai reikšmingo skirtumo tarp kitų sociodemografinių charakteristikų respondentų atsakymų į šį klausimą nėra.

Paklausus, kokios srities paslaugos lemia sėkmingą žmonių su negalia integraciją į visuomenę, dažniausiai minimos dienos užimtumo paslaugos (55,8 proc.), darbo vieta (44,4 proc.) ir asmeninis asistentas (36,4 proc.) (žr. 35 pav.).

37 pav. Paslaugų sritys, lemiančios sėkmingą žmonių su negalia integraciją į visuomenę. Galimi keli atsakymai, suma viršija 100 proc.

Kiek rečiau minimos mokymosi, studijų (29 proc.) ir transporto (26,8 proc.) paslaugos bei poilsio paslaugos) (15,8 proc.). Tarp „kita“ buvo paminėta: aplinkos neįgaliesiems pritaikymo paslaugos, didesnė finansinė valstybės parama, pasikeitęs požiūris į žmones su negalia.

16. Išvados ir rekomendacijos

Bendrosios išvados

1. Tyrimas atskleidė, kad nemaža dalis respondentų, ypač neturinčių negalios, neturi nuomonės apie neįgaliųjų padėtį, jų teisių pažeidimus ir galimybes įvairiuose gyvenimo srityse. Tai rodo, kad dažnu atveju turinčių negalią ir neturinčių negalios žmonių pasauliai yra atskiri, nepersidengiantys tarpusavyje. Tai mažina neturinčių negalios žmonių informuotumą ir susimąstymą apie neįgaliųjų gyvenimą. Savo ruožtu tai gali daryti neigiamą įtaką visuomenės palaikymui neįgaliųjų padėties gerinimo priemonėms.

Rekomendacija (1): Stiprinti turinčių negalią ir neturinčių negalios suaugusių žmonių bendravimą tarpusavyje, organizuojant daugiau bendrų iniciatyvų ir renginių, įtraukiant į šių renginių organizavimą neįgaliųjų bendruomenes tiek miestuose, tiek kaimo vietovėse.

Rekomendacija (2): Nuo pat mažumės palaikyti turinčių ir neturinčių negalią vaikų ugdymą kartu tiek bendrojo ugdymo mokyklose, tiek neformalaus ugdymo veikloje, bendruose renginiuose ir iniciatyvose, siekiant supažindinti su neįgaliaisiais, juos suprasti, taip suartinant turinčių negalią ir neturinčių negalios gyvenimus.

Rekomendacija (3): Informuoti visuomenę apie neįgaliųjų gyvenimą, pasiekimus ir problemas, pasitelkiant žiniasklaidą, populiarius leidinius.

2. Tyrimo metu šalia sociodemografinių veiksnių, darančių įtaką respondentų atsakymams, išryškėjo tokių veiksnių, kaip subjektyvios tolerancijos lygis ir sąlyčio su neįgaliaisiais turėjimo svarba, kartais pranokstanti tokių veiksnių, kaip amžius, išsilavinimas, lytis ir gyvenamoji vietovė, svarbą. Ypač tai atsiskleidžia vertybiniuose klausimuose, kuriuose reikia įvertinti neįgaliųjų teisių pažeidžiamumą, visuomenės draugiškumą neįgaliesiems ir panašiai. Tyrimo rezultatai patvirtino, kad labiausiai save tolerantiškais laikantys respondentai ar turintys sąlytį su neįgaliaisiais respondentai yra socialiai labiau jautrūs ir atpažįstantys neįgaliųjų teisių diskriminaciją, teisių pažeidimus, labiau pritaria bendram turinčių ir neturinčių negalią vaikų ugdymui ir pan.

Rekomendacija (4): Prisidėti prie visuomenės ir ne tik visuomenės, bet ir neįgaliųjų tolerancijos visoms pažeidžiamoms visuomenės grupėms didinimo.

3. Tyrimas atskleidė, kad respondentams vis dar nepakanka bendros informacijos apie žmogaus teises ir informacijos, kur reiktų kreiptis dėl pažeistų teisių: daugiau nei pusė respondentų teigė, kad informacijos apie žmogaus teises nepakanka, ir beveik du trečdaliai respondentų nežino, kur kreiptis dėl pažeistų žmogaus teisių.

Rekomendacija (5): Stiprinti institucijų pastangas kelti Lietuvos gyventojų sąmoningumą ir informuotumą apie žmogaus teises ir jų gynimą.

4. Pusė respondentų teigia, kad visuomenė vis dar nedraugiška neįgaliesiems, kad neįgalieji vis dar sulaukia daug netinkamo aplinkinių dėmesio, replikų, diskriminacijos. Diskriminacija pasireiškia visose srityse: darbo aplinkoje, mokslo įstaigose, medicinos, sporto, kultūros, bendravimo, transporto, kelionių ir kitose srityse.

Rekomendacija (6): Tik bendros visos visuomenės ir valdžios institucijų pastangos visų anksčiau minėtų rekomendacijų kryptimis palaiapsniui gali paskatinti visuomenę tapti labiau draugiška, supratinga ir dėmesinga neįgaliesiems. Šiuo aspektu reiktų išnaudoti nevyriausybinių organizacijų potencialą ir didinti visuomenės švietimą.

5. Vienas iš daugiausiai priekaištų susilaukiantis neįgaliųjų gyvenimo aspektas yra susijęs su neįgaliesiems pritaikyta fizine ir informacine aplinka, priėjimu prie objektų praktiškai visose gyvenimo srityse, ar tai būtų švietimo ar sveikatos apsaugos įstaigos, ar balsavimo apylinkės, turizmo objektai, kultūros, sporto ir laisvalaikio renginiai ir panašiai.

Rekomendacija (7): Formuojant politiką skirti padidintą dėmesį, kad neįgaliesiems būtų prieinami reikalingi objektai ir tinkama aplinka. Gerinti neįgaliųjų priėjimą prie jiems reikalingų objektų, pritaikyti jiems tinkamą aplinką.

Rekomendacija (8): Viešinti ir populiarinti universalios dizaino sąvoka ir principus. Plėtoti universalų dizainą ir jo diegimą.

6. Ši visuomenės apklausa suteikė daug duomenų apie visuomenės nuomonę įvairiais Jungtinių tautų Neįgaliųjų konvencijos įgyvendinimo aspektais, tai sudaro galimybę priimti duomenimis grįstus neįgalųjų teisių užtikrinimo politikos sprendimus. Šalia visuomenės nuomonės ištyrimo, ši apklausa taip pat pasitarnavo kaip priemonė visuomenės nariams susimąstyti apie neįgalųjų problemas.

Rekomendacija (9): Siekiant stebėti Jungtinių tautų Neįgaliųjų konvencijos nuostatų įgyvendinimo pažangą ir priimti duomenimis grįstus neįgaliųjų teisių užtikrinimo politikos sprendimus siūloma atlikti tokią neįgalųjų ir visuomenės nuomonės apklausą, patobulintą pagal šio tyrimo rezultatus, ne rečiau kaip kas 2-3 metai.

Rekomendacija (10): Į tolimesnius tyrimus, skirtus Jungtinių tautų Neįgaliųjų teisių konvencijos nuostatų įgyvendinimo stebėjimui, įtraukti daugiau klausimų apie sąlytį su neįgaliaisiais, pavyzdžiui, ar respondentai artimoje aplinkoje turi žmonių su negalia ar panašiai.

Rekomendacija (11): Į tolimesnius tyrimus, skirtus Jungtinių tautų Neįgaliųjų teisių konvencijos nuostatų įgyvendinimo stebėjimui ir situacijos gerinimui, taip pat įtraukti pagrindines su neįgaliaisiais dirbančias specialistų grupes, pavyzdžiui, bendrojo lavinimo mokyklų pedagogų ir jų padėjėjų, neįgalųjų globos įstaigų darbuotojus, neįgaliųjų nevyriausybinių organizacijų darbuotojus, darbdavius ir panašiai.

Rekomendacija (12): Patartina inicijuoti neįgaliųjų vaizdavimo žiniasklaidoje tyrimą, siekiant išsiaiškinti, kaip pagerinti informacijos apie neįgaliųjų gyvenimą pateikimą.

Išvados dėl Jungtinių tautų Neįgaliųjų konvencijos įgyvendinimo

7. Tyrimo rezultatai parodė, kad du trečdaliai respondentų mano, kad žmogaus su negalia teisės yra pažeidžiamos. Labiausiai pažeidžiamos, respondentų nuomone, protinę, psichinę bei fizinę negalią turinčių žmonių teisės. Taip pat atkreiptas dėmesys, kad tai dar priklauso ir nuo turimo negalios lygio. Moterys, žmonės su aukštesniu nei vidurinis išsilavinimu bei gyvenantys didmiesčiuose ar miestuose yra labiau linkę manyti, kad žmonių su negalia teisės Lietuvoje yra pažeidžiamos.

Rekomendacija (13): Daugiau dėmesio skirti žemesnio išsilavinimo ir gyvenančių mažuose miesteliuose bei kaimuose žmonių švietimui apie neįgaliųjų, ypač turinčių protinę, psichinę ar fizinę negalią, teisių pažeidimus. Labiau įtraukti vyrus į šias švietimo priemones ir bendrai į nevyriausybinių organizacijų, besirūpinančių žmogaus teisių apsauga, veiklą.

8. Beveik du trečdaliai respondentų nėra girdėję apie Jungtinių tautų Neįgaliųjų teisių konvenciją. Turintys negalią, turintys aukštesnį išsilavinimą bei gyvenantys didžiuosiuose miestuose ir miestuose dažniau teigė, kad yra girdėję apie šį neįgaliųjų teises nustatantį dokumentą.

Rekomendacija (14): Teikiant informaciją apie Jungtinių tautų Neįgaliųjų teisių konvenciją daugiau dėmesio skirti žmonėms, neturintiems negalios, žemesnio išsilavinimo ir gyvenantiems mažuose miesteliuose bei kaimuose, nes jie gauna mažiau informacijos apie šį neįgaliųjų teises nustatantį dokumentą.

9. Daugiausiai informacijos apie Jungtinių tautų teisių konvenciją respondentai sužino iš žiniasklaidos: apie pusę jų sužino iš televizijos, radijo, spaudos, tik penktadalis iš neįgaliųjų nevyriausybinių organizacijų bei penktadalis iš interneto ir socialinių tinklų. Tad nepakankamai yra išnaudojamas neįgaliųjų nevyriausybinių organizacijų informacijos skleidimo kanalas.

Rekomendacija (15): stipriau įtraukti neįgaliųjų draugijas ir kitas nevyriausybines organizacijas į informacijos apie Jungtinių tautų Neįgaliųjų teisių konvenciją ir bendrai žmogaus teises skleidimą.

10. Net pusė respondentų nežino apie tai, ar Lietuvoje užtikrinamas Jungtinių tautų Neįgaliųjų teisių konvencijos nuostatų įgyvendinimas. Tad apie Neįgaliųjų teisių konvencijos nuostatų užtikrinimo įgyvendinimą nežino tiek neįgalieji, tiek negalios neturintys, skirtingo amžiaus ir išsilavinimo, gyvenantys tiek miestuose, tiek kaimuose respondentai.

Rekomendacija (16): Daugiau dėmesio skirti informuojant visuomenę apie Jungtinių tautų Neįgaliųjų teisių konvencijos nuostatų įgyvendinimą.

Išvados apie neįgalių moterų bei vaikų padėtį ir galimybes įvairiose gyvenimo srityse

11. Tyrimo rezultatai parodė, kad du trečdaliai respondentų pritaria teiginiui, kad moterys ir vyrai su negalia patiria vienodą diskriminaciją. Tačiau trečdalis respondentų nuomone, nėra lygių galimybių tarp turinčių ir neturinčių negalią moterų dirbti, kurti ir siekti karjeros. Moterys ir turintys aukštesnį išsilavinimą respondentai labiau pritaria šiam teiginiui.

Rekomendacija (17): Daugiau dėmesio skirti išryškinant ir mažinant turinčių ir neturinčių negalią moterų lygias galimybes dirbti, kurti ir siekti karjeros.

12. Daugiau nei du trečdaliai respondentų teigia, kad vaikai su negalia labiau patiria diskriminaciją lyginant su vaikais neturinčiais negalios. Tai du kartus daugiau, nei neįgalių moterų atveju, kas atskleidžia, kad įvairių sociodemografinių charakteristikų respondentai žymiai jauriau suvokia neįgalių vaikų diskriminaciją. Švietimo sistema, sporto ir laisvalaikio sritys yra labiausiai dėmesio reikalaujančios, siekiant pagerinti neįgalių vaikų padėtį.

Rekomendacija (18): Daugiau dėmesio skirti gerinant neįgalių vaikų padėtį švietimo sistemoje, sporto ir laisvalaikio srityse.

13. Pusė respondentų pritaria, kad neįgalūs vaikai būtų ugdomi bendrojo lavinimo mokykloje. Visgi atkreipiamas dėmesys, kad tai priklauso nuo turimos negalios tipo ir sunkumo, mokyklos mokytojų ir jų padėjėjų pasiruošimo, finansavimo, klasių dydžio bei panašiai. Respondentai, turintys regos ir ypač klausos negalią mažiau pritaria tam, kad vaikai su negalia turėtų būti ugdomi bendrojo lavinimo mokykloje. O respondentai su aukštesniu išsilavinimu, aukštesne subjektyvia tolerancija ir turintys sąlytį su neįgaliaisiais dažniau pritarė, kad neįgalūs vaikai turėtų būti ugdomi bendrojo lavinimo mokyklose. Tai atskleidžia aukštesnio išsilavinimo, didesnės tolerancijos ir sąlyčio su neįgaliaisiais svarbą.
14. Pusė respondentų sutiktų, kad jų vaiko klasėje/darželio grupėje būtų ugdomas vaikas su specialiais poreikiais ar sunkia negalia. Dažniausios priežastys, kodėl respondentai nesutiktų, kad vaikai su negalia būtų ugdomi jų vaiko klasėje ar darželio grupėje: neįgalius vaikus skriaustų sveiki vaikai, per mažai mokytojų ir jų padėjėjų, reikia

specialios priežiūros, todėl geriau ugdyti specializuotose mokyklose su specialistais, rehabilitacija ir poilsiu, neįgalūs vaikai trukdytų sveikiems vaikams mokytis, neįgaliejiems vaikams būtų per sunku mokytis, pedagogai neturi pakankamo išsilavinimo dirbti su negalia turinčiais vaikais.

15. Pagrindinės siūlomos priemonės, kurios turėtų būti naudojamos įtraukiant vaikus su negalia į bendrojo ugdymo mokyklas yra šios: papildomi pedagogai ir jų padėjėjai bei visuomenės švietimas ir tolerancijos ugdymas.

Rekomendacija (19): Nors visuomenės palaikymas neįgalius vaikus ugdyti bendrojo lavinimo mokyklose gana didelis, svarbu lankstumas ir individualizuotas požiūris į neįgalaus vaiko ugdymą bendrojo ugdymo mokykloje, mokyklos pasiruošimas ugdyti tokius vaikus bei visuomenės švietimas ir tolerancijos ugdymas.

Išvados apie neįgaliųjų galimybę kurti šeimą ir susilaukti vaikų

16. Tyrimas atskleidė, kad respondentai labai retai susimąsto apie sąlygų neįgaliesiems kurti šeimą ir susilaukti vaikų sudarymą, nes tik trečdalis respondentų atsakė į užduotą klausimą. Beveik pusė atsakiusiųjų nemano, kad tokios sąlygos yra sudarytos. Turintys regos, proto ir psichinę negalią respondentai, gyvenantys dideliuose miestuose bei turintys sąlytį su neįgaliais žmonėmis respondentai yra mažiau linkę sutikti, kad žmonėms su negalia yra sudarytos sąlygos patiems rūpintis ir auginti vaikus.

Rekomendacija (20): Stiprinti paramą neįgaliųjų šeimoms auginančioms neįgalius vaikus.

Išvados apie neįgaliųjų padėtį ir galimybes užimtumo, darbo rinkos srityje

17. Kiek mažiau nei du trečdaliai respondentų mano, kad neįgalūs asmenys turi galimybę dalyvauti darbo rinkoje. Didžiausią įtaką ir motyvaciją neįgaliajam dalyvauti darbo rinkoje, respondentų nuomone, daro tinkamas darbdavių požiūris į neįgalius darbuotojus, darbas kaip pragyvenimo šaltinis ir galimybė būti naudingi. Mažiausiai paminėtas veiksnys yra įgytas aukštasis išsilavinimas.

Rekomendacija (21): Skatinti darbdavius gerinti požiūrį į neįgaluosius tiek per bendrą visuomenės švietimą ir tolerancijos ugdymą, tiek per sėkmingus pavyzdžius ir paramą darbdaviams.

Išvados apie neįgaliųjų padėtį švietimo srityje

18. Du trečdaliai respondentų mano, kad neįgalūs asmenys turi galimybę dalyvauti bendrojo ugdymo švietimo sistemoje. Visgi vertindami švietimo prieinamumo būklę neįgaliesiems Lietuvoje, daugiau nei pusė respondentų vertino tik patenkinamai. Geriausiai vertinama suteikiama galimybė visiems neįgaliesiems įgyti integracinį, kokybišką ir nemokamą privalomą pradinį ir vidurinį išsilavinimą bei galimybė siekti aukštojo išsilavinimo. Blogiausiai vertinama teikiama individualizuota parama ir pagalba švietimo įstaigose bei žmogiškieji resursai mokymosi įstaigose.

Rekomendacija (22): Pagerinti teikiamą neįgaliesiems ir jų šeimos nariams individualizuotą paramą ir pagalbą švietimo įstaigose bei padidinti su neįgaliaisiais dirbančių mokytojų bei jų padėjėjų, logopedų, spec.pedagogų skaičių mokymosi įstaigose.

19. Visgi galimybės neįgaliesiems asmenims, dėl atsiradusio neįgalumo, persikvalifikuoti ir mokytis, įvertintos gana santūriai, tik 2/5 respondentų mano, kad tokios galimybės sudarytos.

Rekomendacija (23): Didinti tiek pačių neįgaliųjų, tiek visuomenės informuotumą apie neįgaliųjų persikvalifikavimo galimybes.

Išvados apie neįgaliųjų saviraiškos laisvę ir laisvę reikšti nuomonę

20. Labiausiai skatina ir daro įtaką neįgaliesiems asmenims išreikšti save ir reikšti savo nuomonę galimybė dalyvauti neįgaliųjų visuomeninių organizacijų veikloje, artimi žmonės ir galimybė bendrauti elektroninėje erdvėje. Tai atskleidžia bendravimo svarbą neįgaliųjų saviraiškos laisvei ir galimybei gauti informaciją.

Rekomendacija (24): Siekti, kad dauguma neįgaliųjų galėtų naudotis šiuolaikinėmis informacijos gavimo ir komunikavimo priemonėmis, būtų įtraukti į neįgaliųjų ir kitų nevyriausybinę organizacijų ir bendruomenių veiklą. Tačiau kartu skatinti neįgaliųjų aktyvų gyvenimo būdą, stiprinti bendruomenines paslaugas, skirtas ugdyti neįgaliųjų gebėjimus, talentus.

Išvados apie neįgaliųjų judėjimą šalies ribose ir už jos ribų

21. Apie 60 proc. respondentų, turinčių klausos, regos, proto ir psichinę negalia atsakė iš vis nekeliaujantys. Daugiausiai trukdo keliauti menkos finansinės galimybės. Turizmo infrastruktūros pritaikymą žmonėms su negalia Lietuvoje respondantai įvertina vidutiniškai, nurodydami 4-6 balus iš dešimties. Geriausiai buvo įvertintos automobilių parkavimo aikštelės, maitinimo įstaigos, viešieji tualetai ir informaciniai stendai, nukreipiamieji ženklai. Blogiausiai – priėjimas prie įvairių turizmo objektų, transporto prieinamumas ir pritaikomumas neįgaliesiems.

Rekomendacija (25): Pagerinti priėjimą neįgaliesiems prie įvairių turizmo objektų, transporto prieinamumą ir pritaikomumą.

22. Dviem penktadaliams respondentų nepakanka informacijos apie turizmo galimybes ir lankytinus objektus neįgaliesiems. Daugiausiai trūksta informacijos apie lankytinus objektus ir jų prieinamumą žmonėms su negalia, apie kelionių neįgaliesiems paslaugas, turizmo maršrutus ir galimybes ten patekti neįgaliesiems.

Rekomendacija (26): Daugiau dėmesio skirti informacijos apie turizmo galimybes neįgaliesiems sklaidai turizmo informacijos centruose, turizmo objektuose ir jų internetinėse svetainėse, neįgaliųjų organizacijose ir pan.

Išvados apie neįgaliųjų galimybes sveikatos priežiūros srityje

23. Apie pusę respondentų teigia, kad neįgalieji lygiai su visais gali pasinaudoti kokybiškais sveikatos priežiūros paslaugomis. Visgi ketvirtis respondentų su šiuo teiginiu nesutinka, o penktadalis mano, kad neįgaliesiems nėra prieinamos odontologinės priežiūros paslaugos bei nėra sudaromos galimybės gilinti žinias apie sveiką gyvenimą, ligų ir traumų išvengimo galimybes.

Rekomendacija (27): Didinti neįgaliųjų galimybes gauti kokybiškas medicines (įskaitant ir odontologines) ir reabilitacijos paslaugas bei galimybę gilinti žinias apie sveiką gyvenimą, ligų ir traumų išvengimo galimybes.

24. Trečdaliui neįgaliųjų respondentų teko susidurti su neigiamu požiūriu, kliūtimis sveikatos priežiūros įstaigose dėl negalios. Daugiausiai respondentų paminėjo nepagarbą ar neetišką sveikatos įstaigų personalo elgesį ir nepritaikytą arba netinkamai pritaikytą sveikatos priežiūros įstaigų aplinką.

Rekomendacija (28): Numatyti priemones mažinančias nepagarbą ar neetišką sveikatos įstaigų personalo elgesį bei gerinančias sveikatos priežiūros įstaigų aplinkos pritaikymą neįgaliesiems.

Išvados apie neįgaliųjų galimybes dalyvauti politiniame ir visuomeniniame gyvenime

25. Daugiau nei pusė respondentų pritaria teiginiai, kad neįgaliesiems yra sudaromos sąlygos ir galimybės įsitraukti į visuomeninį gyvenimą. Du trečdaliai respondentų, turinčių negalią dalyvauja nevyriausybinių organizacijų veikloje.

Rekomendacija (29): Skatinti neįgaliuosius dalyvauti įvairių nevyriausybinių organizacijų veikloje, bendruomenėse kartu su negalios neturinčiais žmonėmis.

26. Nors trečdalis respondentų mano, kad neįgaliųjų, turinčių psichinę ir proto negalią, teisės balsuoti yra ribojamos, daugiau nei pusė respondentų teigia, kad neįgalieji gali laisvai

pasirinkti kandidatą ir partiją, jiems sudaromos galimybės balsuoti. Daugiausiai nepritariama teiginiams, kad balsavimo apylinkių patalpos yra tinkamai pritaikytos žmonėms su negalia ir kad politinės partijos užtikrina, kad jų kampanijos medžiaga būtų prieinama įvairios negalios žmonėms (Brailio raštu, gestų kalba, lengvai skaitoma kalba).

Rekomendacija (30): Tinkamai pritaikyti žmonėms su negalia balsavimo apylinkių patalpas bei skatinti, kad politinės partijos užtikrintų, kad jų kampanijos medžiaga būtų prieinama įvairios negalios žmonėms.

Išvados apie neįgaliųjų galimybes dalyvauti kultūriniame gyvenime

27. Du trečdaliai respondentų sutinka, kad yra sudaryta galimybė neįgaliesiems dalyvauti kultūros renginiuose ir yra skatinamas neįgalių asmenų kultūrinis gyvenimas. Tačiau atkreipiamas dėmesys, kad nėra pakankamai užtikrinama tinkamai prieinama neįgaliesiems aplinka patekti į kultūros renginius. Be to, du trečdaliai respondentų teigia, kad klausos negalią turintiems neįgaliesiems nėra užtikrinama teisė lygiai su kitais asmenimis žiūrėti televizijos programas, filmus, teatro spektaklius, dalyvauti kitoje kultūrinėje aplinkoje.

Rekomendacija (31): Skatinti priemones, kurios padėtų klausos negalią turintiems neįgaliesiems užtikrinti teises lygiai su kitais asmenimis žiūrėti televizijos programas, filmus, teatro spektaklius, dalyvauti kitoje kultūrinėje aplinkoje.

Išvados apie neįgaliųjų galimybes dalyvauti aktyvaus poilsio, laisvalaikio ir sporto srityse

28. Du penktadaliai respondentų teigia, kad neįgalūs asmenys turi galimybę dalyvauti sporto renginiuose, tačiau nėra užtikrinama tinkamai prieinama neįgaliesiems aplinka patekti į sporto ir laisvalaikio renginius. Taip pat trečdalis respondentų nepritaria, kad yra užtikrinama, kad neįgalūs vaikai turėtų vienodas galimybes su kitais vaikais dalyvauti žaidimuose, laisvalaikio ir sporto veikloje, kad neįgaliesiems sudarytos tinkamos sąlygos naudotis sporto klubų paslaugomis.

Rekomendacija (32): Siekti, kad neįgalūs vaikai turėtų vienodas galimybes su kitais vaikais dalyvauti žaidimuose, laisvalaikio ir sporto veikloje, kad neįgaliesiems sudarytos tinkamos sąlygos naudotis sporto klubų paslaugomis.

Išvados apie neįgaliųjų galimybes integruotis ir savarankiškai gyventi bendruomenėje

29. Pusė respondentų mano, kad Lietuvoje proto ar psichikos negalią turintys žmonės gali gyventi savarankiškai bendruomenėje su specialistų priežiūra ir pagalba, trečdalis mano, kad tokie žmonės turi gyventi socialinės globos įstaigose. Apie pusė respondentų mano,

kad institucinės socialinės globos įstaigos užtikrina asmenų priežiūrą ir saugumą, 16,4 proc. respondentų mano, kad institucinių socialinės globos įstaigų neturi likti, vietoj jų turi būti pasiūlytos alternatyvios bendruomeninės paslaugos.

Rekomendacija (33): Plėsti alternatyvias bendruomenines socialinės globos paslaugas, gerinti esamų institucinių socialinės globos įstaigų darbą, kelti griežtesnius reikalavimus jų darbuotojams.

Rekomendacija (34): Gerinti alternatyvių bendruomenės paslaugų, užtikrinančių neįgalių asmenų priežiūrą, spektrą ir prieinamumą visuose Lietuvos regionuose, siekiant palaipsniui atsisakyti institucinių socialinės globos įstaigų (panašiai, kaip buvo atlikta vaikų, likusių be tėvų, atveju).

30. Dažniausiai minimos paslaugos, lemiančios sėkmingą žmonių su negalia integraciją į visuomenę: dienos užimtumo paslaugos, darbo vieta ir asmeninis asistentas. Kiek rečiau minimos mokymosi, studijų, transporto bei poilsio paslaugos.

Rekomendacija (35): Plėsti bendruomeninių paslaugų spektrą siekiant pagerinti neįgalių asmenų integraciją į visuomenę. Daugiausiai dėmesio skirti įdarbinimo priemonėms, dienos užimtumo, asmeninio asistento ir kitoms paslaugoms.